

**ANTON STADLER'İN WOLFGANG
AMADEUS MOZART İLE İLİŞKİSİ VE
STADLER'İN KLARİNET
REPERTUVARINA OLAN KATKILARI**

Sanatta Yeterlik Tezi

Yağızcan Keskin

Eskişehir 2025

Yağızcan Keskin

SANATTA YETERLİK TEZİ

Müzik Ana Sanat Dalı

Üfleme ve Vurma Çalgılar Bölümü

Danışman: Prof: Ayşe Gülriz Germen

**Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Haziran 2025**

Eskişehir

***Bu tez çalışması Anadolu Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon
Birimi Koordinatörlüğü tarafından proje numarası ile desteklenmiştir.***

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Yağızcan Keskin 'nın “Anton Stadler’in Wolfgang Amadeus Mozart ile İlişkisi ve Stadler’in Klarnet Repertuvarına Olan Katkıları” başlıklı tezi .../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, Müzik Ana Sanat dalında Üfleme ve Vurma Çalgılar Programında Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

		<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:	Prof. Ayşe Gülriz Germen	
Üye	:	Prof. Arman Artaç	
Üye	:	Prof. Ayşe Özlem Akdeniz	
Üye	:	Doç. Dr. Tayfun İlhan	
Üye	:	Dr. Öğr. Üy. Öncü Uçar	

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

ANTON STADLER'İN WOLFGANG AMADEUS MOZART İLE İLİŞKİSİ VE STADLER'İN KLARİNET REPERTUVARINA OLAN KATKILARI

Yağızcan KESKİN

Müzik Ana Sanat Dalı

Üfleme ve Vurma Çalgılar Sanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2025

Danışman: Prof. Ayşe Gülriz Germen

Bu tez, 18. yüzyılın sonlarında Viyana'da etkin bir figür olan Anton Stadler'in Wolfgang Amadeus Mozart ile olan sanatsal ilişkisini ve bu ilişkinin klarnet repertuvarına etkilerini ele almaktadır. Klarnet çalgısının teknik olanaklarının genişlemesinde belirleyici rol oynayan Stadler, yalnızca bir virtüöz değil, aynı zamanda çalgının biçimsel dönüşümüne katkı sağlayan bir müzik insanı olarak değerlendirilmektedir. Theodor Lotz ile geliştirdiği basset klarnet ve bassethorn enstrümanları, Mozart'ın yaratıcı vizyonunu doğrudan etkilemiş; bestecinin bu çalgılar için yazdığı eserler klarnetin klasik dönem repertuvarındaki yerini kalıcılaştırmıştır. Klarnet Konçertosu K.622, Klarnetli Beşli K.581 ve "Kegelstatt" Trio K.498 gibi başyapıtlar, Stadler'in teknik kapasitesi ve müzikal kimliğinden beslenen yapıtlar olarak ele alınmakta; bu eserler aracılığıyla klarnetin oda müziği ve senfonik yapı içinde eşit söz hakkı kazandığı savunulmaktadır. Tez kapsamında Stadler'in yaşam öyküsü, Lotz ile iş birliği ve Mozart ile olan dostluğu, belgeler ve döneme ait kaynaklar ışığında incelenmiş; söz konusu ilişkinin hem bireysel hem de tarihsel açıdan çalgının evrimine nasıl yön verdiği analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcük: Anton Stadler, Wolfgang Amadeus Mozart, Klarnet Repertuarı, Basset Klarnet, Klasik Dönem

ABSTRACT

ANTON STADLER’S RELATIONSHIP WITH WOLFGANG AMADEUS MOZART AND HIS CONTRIBUTIONS TO THE CLARINET REPERTOIRE

Yağızcan Keskin

Department of Music

Wind and Percussion Instruments Program

Graduate School of Anadolu University, July 2025

Supervisor: Prof. Ayşe Gülriz Germen

This dissertation explores the artistic relationship between Anton Stadler, a prominent figure in late 18th-century Vienna, and Wolfgang Amadeus Mozart, focusing on the impact of this relationship on the clarinet repertoire. Stadler played a pivotal role in expanding the technical possibilities of the clarinet and is regarded not only as a virtuoso but also as a musician who contributed to the structural evolution of the instrument. The basset clarinet and bassethorn, developed in collaboration with instrument maker Theodor Lotz, directly influenced Mozart’s creative vision. The works composed for these instruments—such as the Clarinet Concerto in A Major, K.622, the Clarinet Quintet in A Major, K.581, and the “Kegelstatt” Trio, K.498 — reflect Stadler’s technical prowess and musical identity, and have solidified the clarinet’s place in the Classical repertoire. Through these compositions, the clarinet emerged as a solo instrument in both chamber and symphonic settings. This study examines Stadler’s biography, his collaboration with Lotz, and his friendship with Mozart by analyzing archival documents and historical sources, ultimately evaluating how this artistic relationship shaped the evolution of the clarinet on both an individual and historical level.

Keywords: Anton Stadler, Wolfgang Amadeus Mozart, Clarinet Repertoire, Basset Clarinet, Classical Period

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana ilham veren, yolumu aydınlatan ve her adımda desteklerini hissettiren kıymetli insanlara teşekkür etmek isterim.

Öncelikle, müzikal ve akademik gelişimimde bana yol gösteren, engin bilgisi ve zarif rehberliğiyle bu süreci anlamlı kılan değerli danışmanım Prof. Ayşe Gülriz Germen'e en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Kendisinin hoşgörüsü, sabrı ve güveni bu çalışmanın her satırına yansımıştır.

Bu süreçte bilgi, dostluk ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli Dr. Öğr. Üyesi Faruk Eren Akçay ve sevgili Aybüke Kır'a, sadece bir çalışma arkadaşı değil, aynı zamanda yolumu paylaştığım bir düşün yoldaşı oldukları için sonsuz teşekkür ederim.

....../....../20....

ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında, yürütülmesinde, verilerin analizinde Etik Kurul İzni'ne gerek yoktur.

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (ChatGPT, Copilot) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Yağızcan Keskin

....../....../20....

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I received support from generative artificial intelligence programs (ChatGPT, Copilot) while preparing this thesis/dissertation. I have received support from generative artificial intelligence programs (language translation) during the preparation of the thesis/dissertation. I declare that I have checked the accuracy of the information I received from generative artificial intelligence programs.

I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

Yağızcan Keskin

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ	vi
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	vii
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1 KLARNETİN KISA TARİHİ.....	2
1.1. Klarnet Ailesi ve Klarnet Çeşitleri	5
1.1.1. Soprano Klarnetler	6
1.1.2. Alto Klarnetler	7
1.1.3. Bas Klarnetler	11

İKİNCİ BÖLÜM

2 ANTON STADLER VE WOLFGANG AMADEUS MOZART'IN YAŞAMLARI....	13
2.1. Anton Stadler'in Yaşamı	14
2.1.1. Anton Stadler'in Theodor Lotz ile İlişkisi	19
2.1.1.1. Theodor Lotz'un hayatı.....	20
2.1.1.2. Lotz'un Stadler ile mesleki iş birliği.....	20
2.1.1.3. Lotz'un klarnet ailesine sağladığı yenilikler	21
2.1.2. Anton Stadler'in Bestelediği Eserler	21
2.2. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Yaşamı ve Eserlerinde Klarnete Bakış Açısı	22

2.2.1. Mozart'ın Yaşamı	23
2.2.2. Klarnete Bakış Açısı ve Eserlerindeki Klarnet Kullanımı.....	27
2.2.2.1. Klarnetli tamamlanmış eserleri	28
2.2.2.2. Klarnetli tamamlanmamış eserleri	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 STADLER- MOZART İLİŞKİSİNİN KLARİNET REPERTUVARINA KATKISI.	49
3.1. Klarnet, Viyola ve Piyano İçin Trio “Kegelstatt”, KV. 498	50
3.1.1. Yapısal Analizi	52
3.2. Klarnetli Beşlisi, K.581	54
3.2.1. Yapısal Analizi	56
3.3. Klarnet Konçertosu K.622.....	58
3.3.1. Yapısal Analizi	60
4 SONUÇ	62
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1 Şalümo.....	4
Şekil 1.2 Günümüzde kullanılan klarnetler	5
Şekil 1.3 Basset klarnet	8
Şekil 1.4 Sol akortlu d'amour klarnet	8
Şekil 1.5 Bassethorn	10
Şekil 1.6 Mayrhofer kardeşler tarafından üretilmiş orak şeklindeki bas klarnet.....	11
Şekil 1.7 Müllerfon (kamyışlı kontrbas)	13
Şekil 2.1 Mozart'ın "Gran Partita" eserinin el yazması, 1.-5. arası ölçüler	30
Şekil 2.2 "Traurigkeit ward mir zum Loose" ariasının el yazması, 1.-7. arası ölçüler.....	31
Şekil 2.3 "Ecco quel fiero istante" isimli noktürnü, 1.-6. arası ölçüler K.436 (Mozart, 1881)...	32
Şekil 2.4 Divertimento No. 1, 1.-7. arası ölçüler (Mozart, 1975).....	34
Şekil 2.5 Mozart'ın K.452 eserinin el yazması 1.-7. arası ölçüler	35
Şekil 2.6 Mozart'ın Masonik Cenaze Müziği, 1.-9. arası ölçüler (Mozart, 1881)	36
Şekil 2.7 Mozart'ın K.484a eserinin orijinal el yazısı, 1.- 9. arası ölçüler	37
Şekil 2.8 İki bassethorn ve fagot için Kanonik Adagio, 1.-7. arası ölçüler (Mozart, 1975).....	38
Şekil 2.9 Mozart'ın K.549 numaralı eseri, 1.-6. arası ölçüler (Mozart, 1881)	38
Şekil 2.10 "Al desio di chi t'adora" ariası, 1.-4. arası ölçüler (Mozart, 2005) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Şekil 2.11 Mozart'ın el yazısıyla Cösi van Tutte Operası'nda klarnet için yazdığı alt sesler	40
Şekil 2.12 "Sihirli Flüt" eserinin 10 numaralı ariası, 1.-10. arası ölçüler (Mozart, 1879)	41
Şekil 2.13 "Parto ma tu ben mio" ariasının orijinal el yazması, 27.-33. arası ölçüler.....	42
Şekil 2.14 Mozart'ın "Requiem" eserinin orijinal el yazması, 1.-6. arası ölçüler.....	43
Şekil 2.15 İki klarnet ve üç bassethorn için Allegro assai, 1.-5. arası ölçüler (Mozart, 1979)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.16 İki klarnet ve üç bassethorn için "Adagio", 1.-4. arası ölçüler (Mozart, 1979) ...	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2.17 Bassethorn için "Allegro", 1.-5. arası ölçüler (Mozart, 1979) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Şekil 2.18 Mozart'ın K.516 numaralı eseri, 55.-59. arası ölçüler (Mozart, 1887) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Şekil 2.19 Klarnet ve üç bassethorn için "Adagio", 1.-5. arası ölçüler (Mozart, 1979) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Şekil 2.20 Mozart'ın K.580b numaralı eseri, 7.-11. arası ölçüler	47

Şekil 2.21 Mozart'ın K.581a numaralı eseri, 1.-7. ve 51.-59. arası ölçüler (Mozart, 1958) . **Hata!**

Yer işareti tanımlanmamış.

Şekil 2.22 Mozart'ın Bassethorn konçertosu eserinin orjinal el yazması 49

Şekil 3.1 Mozart'ın “Kegelstatt” eserinin orjinal el yazması 53

Şekil 3.2 Klarnetli Beşlisi, 1.-7. arası ölçüler (Mozart, 1958)..... 56

Şekil 3.3 Klarnet konçertosu, 55.-60. arası ölçüler (Mozart, 1977) 60

GİRİŞ

Müzik tarihi boyunca enstrümanların gelişimi ve repertuvarlarının genişlemesi, sanatçılar ve besteciler arasındaki iş birlikleri sayesinde önemli aşamalar kaydetmiştir. Bu bağlamda, 18. yüzyılın sonlarında klarnetin gelişiminde kritik bir rol oynayan Anton Stadler ve onun yakın dostu Wolfgang Amadeus Mozart arasındaki ilişki hem enstrümanın teknik olanaklarını hem de klasik müziğin yönünü etkileyen önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada, Anton Stadler'in Wolfgang Amadeus Mozart ile olan ilişkisi detaylı bir şekilde ele alınarak Stadler'in klarnet repertuvarına sağladığı katkılar incelenecektir.

Klarnet, tarih boyunca birçok farklı formda gelişmiş ve değişim geçirmiştir. Özellikle 18. yüzyılın sonlarına doğru enstrümanın teknik kapasitesinin genişlemesi, klarnetin bir solo ve orkestra çalgısı olarak önem kazanmasını sağlamıştır. Bu değişimin en önemli aktörlerinden biri, Viyanalı klarnetçi Anton Stadler olmuştur. Stadler, yalnızca bir enstrüman icracısı değil, aynı zamanda çalgının gelişimine katkı sağlayan bir müzik insanı olarak da tarihteki yerini almıştır. Stadler'in enstrümanın teknik sınırlarını zorlayan virtüözitesi ve çalgı yapımcısı Theodor Lotz ile gerçekleştirdiği yenilikler, klarnetin müzikal dünyadaki yerini sağlamlaştırmıştır.

Wolfgang Amadeus Mozart, 18. yüzyılın en önemli bestecilerinden biri olarak tüm enstrümanlara dair derin bir anlayış geliştirmiş ve müziğine entegre ettiği enstrümanları benzersiz bir biçimde kullanmıştır. Ancak klarnet, Mozart'ın eserlerinde özel bir yere sahiptir. Besteci, klarnetin benzersiz tınısını keşfettiğinde bu çalgıyı müziğinde daha sık kullanmaya başlamış ve Anton Stadler ile olan dostluğu sayesinde klarnetin müzikal olanaklarını daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Stadler'in sahip olduğu teknik beceri ve Lotz'un geliştirdiği basset klarnet, Mozart'ın müzikal yaratıcılığını daha da ileriye taşımış, özellikle bestecinin klarnet için yazdığı eserlerde bu yenilikleri ustalıkla kullanmasına olanak tanımıştır.

Mozart'ın Stadler için bestelediği eserler, klarnet repertuvarında bir dönüm noktası oluşturmuş ve enstrümanın yalnızca askeri bandolar ve halk müziği içerisinde değil, aynı zamanda oda müziği ve senfonik repertuvarda da etkin bir şekilde yer almasına öncülük etmiştir. Bu eserler arasında en bilinenleri klarnetli beşlisi, klarnet konçertosu ve "Kegelstatt" isimli oda müziği eseri olup günümüzde de klarnet literatürünün en temel ve

en çok icra edilen besteleri arasındadır. Mozart'ın klarnete yönelik ilgisinin ve Stadler ile olan dostluğunun, çalgının çok sesli müzikteki yerini nasıl şekillendirdiği, bu tezin temel araştırma sorularından birini oluşturmaktadır.

Bu tezde, Anton Stadler'in yaşamı ve müzikal kariyeri detaylı bir şekilde ele alınarak, klarnet için yaptığı katkılar incelenecektir. Ayrıca Wolfgang Amadeus Mozart ile olan ilişkisi bağlamında, bestecinin klarnete bakış açısının değişimi ve bu iş birliğinin klarnet repertuvarına nasıl bir etki yaptığı değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1 KLARNETİN KISA TARİHİ

İlk insan yapımı çalgının ne olduğu konusunda çeşitli tartışmalar olsa da bulunan en eski örneklerin tümü nefesli çalgılardır. Yapıları sayesinde birkaç yıl boyunca bozulmadan veya biraz bozularak kalabilmiş, tümü kemik ve fildişinden yapılmış bu enstrümanların ilk bulgularına 1878 yılında yapılan kazılar sonucunda, Fransa'nın Dordogne şehrinde rastlanılmıştır. Kazıda bulunan, taş devrinden kaldığı düşünülen ve yapısal olarak flüte benzetilen bu çalgıya *Les roches* ismi verilmiştir. Ardından yapılan araştırmalar sonucunda bulunan kalıntılar yine taş devrinden ve fildişinden yapılmış çeşitli nefesli enstrümanlar olarak rapor edilmiştir. Ancak bu kazı sonuçlarına rağmen, ilk çalgıların ağaçtan yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Ağacın zamanla yıpranması nedeniyle buna dair arkeolojik kanıt bulunamamaktadır (Onuk, 2019).

Nefesli sazlar ailesindeki tahta çalgılar grubunun bir üyesi olan klarnet ve klarnet türleri hakkında 1700'lü yıllara kadar çok az bilgi kaydedilmiştir. Bunun aksine, barok flüt, obua ve fagot gibi tahta üflemeli çalgılar gelişimlerini 18. yüzyıla kadar tamamlamış ve Jean Baptiste Lully'nin eserlerinde orkestra içinde kullanılmıştır. Bu nedenle klarnet için günümüzde kullanılmaya devam edilen tahta üflemeli çalgılarının en genç üyesi denilebilir (Sındır, 2011, s. 4).

Klarnetin adı, Latince'de "duru, parlak, aydınlık" anlamına gelen *clarus* kelimesinden türeyen *clario* sözcüğünden gelmektedir. Clario ise "küçük trompet" anlamına gelmektedir. Trompet ile klarnet arasındaki benzerlik, her iki çalgının da ton zenginliği bakımından benzer ve parlak bir tınıya sahip olmasıdır (Hinchliff, 2021).

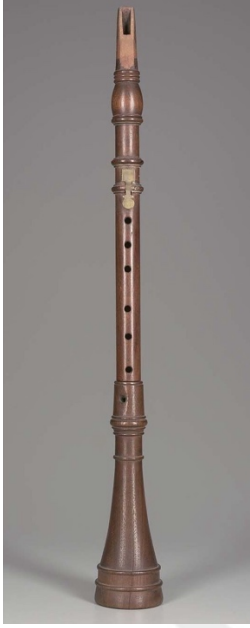
Klarnet, *Chalumeau*¹ (şalümo) isimli enstrüman ailesinin en gelişmiş olarak bilinmektedir. Şalümo kelimesi, silindirik yapıda ve üzerinde delikleri olan geniş bir yelpazedeki benzer enstrümanları ifade eder. Şalümonun tarihi, dört bin yıl öncesine uzanan çeşitli silindirik tüp çalgılara dayanmaktadır. Silindirik tüp formunda ve kamıştan oyulmuş bu çalgılara *idioglot* adı verilirdi. İkonografik kanıtlar *idioglot*'un en eski formlarının değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sibyl Marcuse, Mezopotamya'da ve kısa bir süre sonra Mısır'da MÖ. 2700 gibi erken bir tarihte *idioglot* çalgılarının kullanıldığını gösteren resimler yayınlamıştır (Braun, 2016, s. 5).

Tarihte belli bir döneme kadar birçok farklı tür şalümo türü yer almıştır. Barok şalümo, kullanıldığı dönemdeki diğer çeşitlerine göre daha çok tercih edilen bir enstrüman haline gelmiştir. İlk olarak 1700 dolaylarında Almanya ve Fransa'da eşzamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Enstrümanın altı ön deliği, en üstteki ön deliğinin hemen arkasında bir başparmak deliği ve ağızlık kısmında bir kamış bulunmaktadır. Enstrümanın kamışının titreşmesiyle ses çıkarabilmesi, blok flüt olarak bilinen çalgının daha gelişmiş bir versiyonu olarak tanımlanmasına ve kullanılmasına yol açmıştır. Ağızlık kısmında bulunan kamışın, enstrümandan bağımsız olması kendisinin çalgı sınıflandırılmasında *idioglot*'tan *heteroglot* sınıfına geçmesine neden olmuştur. Standartlaştırılan şalümo, Avrupa'nın en ünlü çalgı yapımcıları tarafından üretilmiş ve birçok önemli bestecinin eserlerinde kullanılmıştır (Braun, 2016, s. 5).

¹Yunanca "kamış" anlamına gelen *kalamos* kelimesinin Fransızca türevidir.

Şekil 1.1

Şalümo

Johann Cristoph Denner (1655–1707) 1690-1700 yılları arasında şalümo için önemli gelişmeler yapmıştır. Denner, şalümonun ses genişliğini neredeyse üç oktava kadar artırmak için çalgıya iki perde eklemiş ve daha küçük bir ağızlık kullanmıştır. Ayrıca blok flüte benzer bir kalak kullanmak yerine üst seslerde çalgının karakteristik yapısını yansıtan çan görünümüne bir kalak geliştirmiştir. (Karaçetin, 2006, s. 7). Yapılan değişiklikler sayesinde çalım kabiliyeti gelişen bu çalgı, zaman içinde Avrupa’da kullanılan bir üflemeli çalgı olan *clarion*’un yerini almıştır. Şalümo isminden sonra *clarionet* olarak adlandırılan bu çalgının adı zamanla günümüzdeki klarnet adını almıştır. Bu enstrüman, kısırlığına rağmen karakteristik bir tını çıkarır ve birçok bestecinin eserlerinde kendine hızlı bir şekilde yer bulmuştur. 18. yüzyılın başlarında klarnet, orkestralarda kullanılmaya başlandığında, diğer tahta üflemeliler ile tınları uyum sağlamış ve başta Mozart olmak üzere birçok besteci tarafından eserlerinde kullanılmıştır (Ustabaş, 2019, s. 3).

Çalgının gelişimi, Johann Christoph Denner’in ölümünden sonra oğlu Jacop Denner (1681-1735) tarafından sürdürülmüştür. Jacop Denner, babası gibi klarnetin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Jacop Denner, yaklaşık 1720’lerde çalgıda önemli değişiklikler yapmış ve onun sayesinde geliştirilen klarnetler “ikinci nesil klarnetler” olarak adlandırılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda; klarnetin deliklerinin yeri değiştirilmiş, bir delik daha açılıp bu deliği kapatmak için üçüncü bir perde eklenmiş ve

ana gövde daha da uzatılmıştır. Bu sayede klarnetin çalım konforu artmış ve sahip olduğundan daha pes seslere inebilmesi sağlanmıştır (Ustabaş, 2019, s. 4).

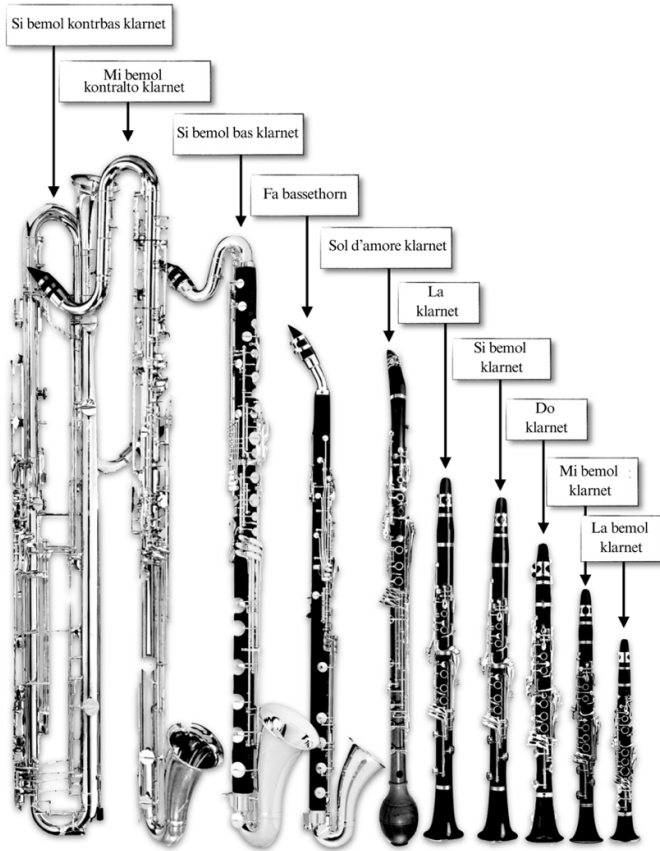
Sonraki yıllarda ortaya çıkan bazı belgeler, şalümonun klarnete doğru evrimine ışık tutmuştur. 1710 yılında Jacop Denner tarafından Nuremberg'deki Gronsfield dükü adına çalgı siparişi düzenlendiğine dair bir fatura bulunmuştur. Bu faturada, şalümo dışında iki klarnet yer almaktadır. Bu belge, klarnetin tarihteki ilk satış faturası olarak bilinmektedir (Karaçetin, 2006, s. 9).

1.1. Klarnet Ailesi ve Klarnet Çeşitleri

Klarnet, gelişimi boyunca birçok çeşitlemesi üretilmiş bir çalgıdır. Sanayi devriminden önce enstrüman geliştiricilerinin butik ve birbirinden habersiz oluşu farklı çalgıların çıkmasına sebep olmuştur. Bir sonraki alt başlıkta değinilecek olan klarnet türleri, çalım kolaylığı bakımından geliştirildiği dönemde popülerleşmiş çalgılardan oluşmaktadır.

Şekil 1.2

Günümüzde kullanılan klarnetler

1.1.1. Soprano Klarnetler

Tezin bu kısmında soprano klarnet kategorisinde la bemol klarnet, mi bemol klarnet, re klarnet, do klarnet, si bemol klarnet ve la klarnet incelenecektir:

La bemol klarnet: Günümüzde en sık kullanılan klarnet çeşidi olan si bemol klarnet merkez alındığında kendisinin bir oktav yukarısına kadar ses çıkarabilen bir klarnet türüdür. Ailenin en ince sesini çıkaran la bemol klarnet İtalya ve İspanya’da bandolarda uzun bir süre yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Karaçetin, 2006, s. 43). Çok popüler olmayan bu çalgıyı Giacomo Puccini, Giuseppe Verdi ve Bela Bartok gibi besteciler orkestra içerisinde kullanmıştır. Bazı operalarda bando sahnelerinde yer alan la bemol klarnetin pikolo flüt ile yakın oktavlara sahip oluşu, bestecilerin gözünde orkestra içindeki görevlerini de benzer kılmaktadır.

Mi bemol klarnet: 19. yüzyılın başlarında ilk olarak askeri bandolarda kullanılmış ve daha sonrasında orkestra içerisinde yer almıştır. Üst oktavlardaki si bemol klarnete göre olan kolaylığı ve daha çevik oluşu sayesinde besteciler ve klarnet çalıcıları için oldukça yardımcı bir çalgı olmuştur. Bu enstrüman için çok fazla bireysel eser bestelenmediğinden bir orkestra çalgısı olarak bilinmektedir (Vetter, Roger). Hector Berlioz, Dmitri Şostakoviç, Richard Strauss, Maurice Ravel ve Gustav Mahler mi bemol klarnete orkestra eserlerinde önemli roller vermiş bestecilerden yalnızca bazılarıdır.

Re klarnet: 18. yüzyılın ilk yarısına kadar yaygın biçimde kullanılmıştır. Ancak Si bemol akortlu klarnetlerin yaygınlaşmasıyla popülerliğini ve yaygınlığını kaybetmiştir. Kayıtlara göre eserinde ilk olarak re klarneti kullanan besteci 2 klarnet ve korno üvertürü triosuyla George Friderich Handel’dir. Johann Melchior Molter ise re klarnet için altı tane konçerto yazmıştır (Akkoca, 2004, s. 41).

Do klarnet: Si bemol klarnete göre daha kısa olduğundan daha parlak ve canlı bir tona sahiptir. Klarnet, 18. yüzyılın sonlarına kadar henüz bir solist çalgı olarak görülmemiş, orkestra enstrümanı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, o dönemden itibaren bestecilerin yoğun ilgisini çeken do klarnet, 19. yüzyılın sonuna kadar si bemol ve la klarnetle birlikte orkestralarda yer almıştır. Wolfgang. A. Mozart’ın ilk dönem eserlerinde do klarnet sıklıkla görülmektedir. Bunun yanı sıra Beethoven, son senfonisi olan dokuzuncu senfonisinde ve önceki senfonilerinde sıklıkla do klarnet kullanmıştır. Kısa bir dönem

tercih edilmeyen do klarnet, Richard Strauss ve Gustav Mahler'in kendisinin parlak tonunu eserlerine yakıştırmasıyla tekrar kullanılmaya başlamıştır (Karaçetin, 2006, s. 49).

Si bemol klarnet: Tarihsel gelişimi boyunca bestecilerin en sık tercih ettiği klarnet türü olarak öne çıkmaktadır. Konçertoların, oda müziklerinin ve piyanolu eserlerin büyük bir kısmı si bemol klarnet için bestelenmiştir. Orkestra içinde de sıklıkla si bemol klarnet ve la klarnet kullanılmaktadır. Enstrümanın formu sebebiyle diğer klarnetlere göre akordu daha tutarlı, tepkisi daha hızlı ve ses çıkarması daha rahattır.

La klarnet: Si bemol klarnete göre yarım ses daha pes ve daha uzundur. Bu yüzden daha koyu bir tınısı vardır. Çalımı için daha fazla hava ve basınç gerektiren la klarnet, bestecilerin çalgının koyu duyulan tonunu sıkça tercih etmesi sebebiyle özellikle orkestra eserlerinde yaygın olarak kullanılır. Bu yüzden la klarnet, si bemol klarnet ile birlikte profesyonel bir klarnet çalıcısının aktif olarak icra etmesi gereken bir enstrümandır.

1.1.2. Alto Klarnetler

Tezin bu kısmında alto klarnet kategorisinde basset klarnet, sol klarnet, bassethorn ve mi bemol alto klarnet incelenecektir:

Basset klarnet: 'bass' kelimesi çalgının pes tını özelliklerine, '-et' eki ise Fransızca'da küçültme işlevine işaret eder (etymonline, 2017). 18. yüzyılın sonlarında Viyanalı enstrüman yapımcısı Theodor Lotz, o dönemin soprano becerilere sahip enstrümanı olan klarneti bas seslere de hâkim olması için modifiye etmek istemiştir. Elde ettiği klarnetin yeni formunda çalgının boyunu uzatmış, pes sesleri çalabilmek için dört yeni perde eklemiş ve en alt kısmını "L" harfini andırır şekilde doksan derece kıvrılarak devam ettirmiştir. Hem si bemol hem la akortlu ortaya çıkan bu enstrümanlar bir süre boyunca "bas klarnet" olarak anılmıştır. Sonrasında geliştirilen daha pes akortlu klarnetler sonucunda bu çalgının adı la akortlu basset klarnet olmuştur.

Şekil 1.3

Basset klarnet

18. yüzyılın sonlarında etkili bir kariyere sahip olan klarnet virtüözü Anton Stadler, basset klarneti çok sık kullanmıştır. Wolfgang Amadeus Mozart da la akortlu basset klarnet ve si bemol akortlu basset klarnet için eserler bestelemiştir (Rice, Albert, 2007, s. 72). Bu bölüme tezin sonraki kısımlarında daha detaylı olarak değinilecektir.

Sol klarnet: Klarnet tarihinde iki farklı türde görülür. Bunlardan biri klarnet d'amour, diğeri ise sol alto klarnet ya da diğeri adıyla Türk klarneti olarak bilinen ve Türk müziğinde yaygın olarak kullanılan çalgı tipidir.

Her iki klarnet çeşidi için ilk kayıtlar 1740 yıllarına dayanmaktadır. D'amour klarnet, kalak ve bareli d'amour obua gibi bombeli bir klarnet modeliydi. İlk beş perde ile üretilen klarnet d'amour, farklı akortlarda ve farklı boyutlarda çeşitlenmiş olmasına rağmen daha sonraki yıllarda yalnızca Sol akortlusu üretilmeye devam etmiştir (Rice, 2009, s. 13-15).

Şekil 1.4

Sol akortlu d'amour klarnet

Türk klarneti, günümüzde Türk müziğinde sıkça kullanılan bir enstrümandır. Çalgı Türkiye'ye ilk olarak Osmanlı Devleti'nin batılılaşma hareketleri çerçevesinde gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde sanat ve müzik alanında çeşitli yenilikler yaşanmış ve Avrupa çalgılarının Türk müziğine uyarlanması hedeflenmiştir. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından II. Mahmud, modern bir orduya uygun yeni bir müzik anlayışını benimsemiş ve Mehterhane²'nin yerini almak üzere Mızıka-i Hümayun kurulmuştur. Bu yeni oluşum, Avrupa müziği temsil eden bir kurum olmuştur. Mızıka-i Hümayun, günümüzde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ismiyle konserlerine devam etmektedir (Üstündağ & Kurtaslan, 2024, s. 1364-1365).

Sol klarnetin Türk müziğine uyarlanması, dudak hareketleriyle ve perdelere yarım basılarak elde edilen koma sesleri sayesinde mümkün olmuştur. Bu sayede 1800'lü yıllardan itibaren özellikle sol klarnet, Türk müziğinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu klarnet türü, Türk müziğine uyumlu yapısı nedeniyle uluslararası alanda da Türk klarneti olarak tanınmıştır (Üstündağ & Kurtaslan, 2024, s. 1366-1367).

Bassethorn: Wolfgang Amadeus Mozart'ın en sevdiği klarnet türü olarak bilinmekte olup 18. yüzyılın sonuna doğru Theodor Lotz ve Anton Stadler tarafından geliştirilmiştir (Frost, 2015). İsminde bulunan "horn" kornodan gelmektedir. Çalgının kalak kısmı kornonun kalak kısmından esinlenilmiştir. Bassethornun, basset klarnet gibi bas seslere inebilen dört yeni perdesi vardır. Ancak basset klarnetten farkı, kalağının korno gibi pirinç alaşımından yapılmış olması ve orta kısmında bir eğim bulunmasıdır. Ağaçtan yapılmış bir çalgıya bakır bir kalak takılması alışılmış dışı ve parlak bir tını ortaya çıkarmıştır.

Mozart, bassethorn için önemli sayıda eser bestelemiş ve bu enstrümana orkestra içinde aktif biçimde yer vermiştir. Besteci, eserlerinde çoğunlukla fa akortlu bassethornu tercih etmiş olsa da, bazı kompozisyonlarında sol akortlu varyasyonlara da yer vermiştir. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, Mozart'ın bassethornu nasıl konumlandığı ve eserlere kattığı fonksiyonel çeşitlilik ayrıntılı olarak incelenecektir:

² Osmanlı Devleti'nde özellikle zafer kutlamalarında, devletin görkemini göstermek için veya savaşlarda orduyu motive etmek amacıyla sarayda görev yapan ve askeri müzik icra eden bir topluluktur

Şekil 1.5
Bassethorn

Klarnet ailesinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, çalgının ses aralığını genişleten enstrümanlar arasında klarnet d'amore, bassethorn ve alto klarnet öne çıkmaktadır. 19. yüzyıldan itibaren alto klarnetler çoğunlukla fa ve mi bemol akortlarında üretilmiş olsa da, bu enstrümanlar bassethornun sunduğu dört ek pes sesi kapsayacak şekilde tasarlanmamıştır. Bu yönüyle bassethorn, hem tonal çeşitlilik hem de repertuvar olanakları açısından daha geniş bir alan sunmuştur.

Ivan Müller 1809 yılında büyük bir yenilik yaparak 13 perdeli yeni bir klarnet modeli tasarlamıştır. Aynı yıl Heinrich Grenser ile bassethorndan esinlenerek fa akortlu bir alto klarnet geliştirmiştir. 16 tuşlu bu çalgının ilk seslendirilişini kendisi gerçekleştirmiştir. Bu klarnetin bassethorndan farkı si bemol klarnet gibi kalağının gövdeyle paralel olarak devam etmesidir (Wolbers, 2011, s. 2-3).

Önemli enstrüman geliştiricileri Adolphe Sax ve Louis-Auguste Buffet'nin 19. yüzyıl ortalarında bas klarnet için yapmış olduğu büyük yenilik sonrasında bassethorn ve alto klarnetler de büyük bir değişim yaşamıştır. Çalgıların barel ve kalakları tıpkı bas klarnet gibi bakır alaşımlı ve kıvrık olacak şekilde yenilenmiştir.

Besteci Hector Berlioz, alto klarnet hakkında şunları yazmıştır; “Alto klarnet çok güzel bir çalgıdır ve bütün köklü orkestralarda yer alması gerekir.” Berlioz her ne kadar alto klarnet hakkında güzel yorumlarda bulunsa da hiçbir eserinde bu çalgıya yer vermemiştir.

1.1.3. Bas Klarnetler

Tezin bu kısmında bas klarnet kategorisinde si bemol bas klarnet, mi bemol kontralto klarnet ve si bemol kontrbas klarnet incelenecektir:

Bas klarnet: Soprano klarnetlerin tam bir oktav altından ses veren, daha uzun ve geniş gövdeli bir enstrüman olarak klarnet ailesinin önemli bir alt türüdür. Bu çalgıya dair ilk yapım denemelerinin 1750’li yıllardan sonra başladığı düşünülmektedir. Kayıtlara göre, 1765 yılında Alman çalgı yapımcıları Anton ve Michael Mayrhofer kardeşler bu alanda çalışmalar yapmış, geliştirdikleri modelleri eğik ve orağa benzer formlarda tasarlamışlardır. Ancak bu erken örnekler çalım açısından pek işlevsel olmamıştır. Yaklaşık 1780 yılında daha düz formda tasarlanmış iki farklı bas klarnet modeli ortaya çıkmıştır. Gerçekten çalınabilir ilk bas klarnet ise 1790’lı yıllarda Dresdenli Heinrich ve August Grenser tarafından üretilmiştir.

Şekil 1.6

Mayrhofer kardeşler tarafından üretilmiş orak şeklindeki bas klarnet

1830 ve 1840’lı yıllarda bas klarnetin gelişiminde önemli yenilikler yaşanmıştır. Çalgının günümüzdeki formunu bulmasına katkı sağlamış isimler; Johann Heinrich Gottlieb Streitwolf, Catterino Catterini, Louis-Auguste Buffet ve Adolphe Sax’tır (Rice, 2009, s. 250).

Bas klarnet 20. yüzyıla kadar birkaç farklı akortta üretilmiştir. Günümüzde yalnızca si bemol akortlu bas klarnet üretilmektedir. La akortlu ve do akortlu bas klarnet için yazılmış birçok solo, transpoze yapılarak si bemol çalgı ile çalınmaktadır.

Kontralto klarnet: Alto klarnete kıyasla tam bir oktav daha pes ses çıkarabilen bir klarnet türüdür. Çalgının daha uzun ve daha geniş çaplı bir gövdesi vardır. Çalıcının enstrümandan çok daha fazla hava vererek ses çıkarması gerekmektedir. Çalgının gelişiminde farklı akortlara sahip tasarımlar bulunsa da günümüzde kontralto klarnet, mi bemol akortlu tasarımıyla bandolarda ve nefesli çalgı korolarında kullanılmaktadır. Bir sonraki bölümde yer verilen kontrbas klarnet, kontralto klarnetin tarihsel gelişimine öncü olmuştur.

Kontrbas klarnet: Bas klarnetten bir oktav daha pestir. Kontralto klarnetten de daha uzun bir yapıya sahip olan bu enstrüman, nadir bulunan bir çalgı olmasının yanı sıra yalnızca bando ve nefesli çalgı korolarında kullanılmaktadır.

1830'lu yıllarda Almanya'nın Göttingen şehrinde yaşayan Johann Streitwolf çalgıyı geliştirmiş ve kontrbas klarnet ismini koymuştur. 1839 yılında Wilhelm Wieprecht ve Eduard Skorra, fagot formunda *batyphon* ismini verdiği do akortlu bir kontrbas klarnet tasarlamıştır. Kayıtlara göre 1844 yılında besteci Jean-Georges Kastner bir yazısında Adolphe Sax'ın tasarladığı bir kontrbas klarnetten bahsetmiştir. 1855 yılında Louis Müller fagot formunda tasarladığı bir kontrbas klarnet için patent almış ve bu klarnete *Müllerphone ou Contrebasse à anche* (Müllerfon ya da kamışlı kontrbas) ismini vermiştir. Çalgının günümüzde kullanılan en başarılı formu 1890 yılında *Fontaine-Besson* firması tarafından geliştirilmiştir. Kontrbas klarnet günümüzde si bemol akortla üretilmektedir (Rice, 2009, s. 324-325).

Şekil 1.7

Müllerfon (kamışlı kontrbas)

Tezin devamında alto klarnet çeşitlerinden basset klarnet ve bassethorn çalgılarını ustalıkla icra etmiş Anton Stadler ve besteci Wolfgang Amadeus Mozart'ın yaşamları ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2 ANTON STADLER VE WOLFGANG AMADEUS MOZART'IN YAŞAMLARI

Anton Stadler, 18. yüzyıl klasik döneminin önde gelen klarnet çalcılarından biridir. Yalnızca bir icracı olarak değil, aynı zamanda çalgı yapımcısı ve besteci kimliğiyle de tanınır. Özellikle bassethorn çalgısına yaptığı katkılarla, bu enstrümanın teknik ve yapısal gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır.

Wolfgang Amadeus Mozart, 18. yüzyıl Batı müziğinde hem üretkenliği hem de yenilikçi diliyle öne çıkan Avusturyalı bir bestecidir. Henüz çocuk yaşlarda sergilediği sıra dışı müzikal becerilerle dikkat çeken Mozart, kısa yaşamına rağmen senfoniden operaya, oda müziğinden konçertoya kadar uzanan geniş bir repertuvar bırakmıştır. Yalnızca besteci kimliğiyle değil, aynı zamanda virtüöz piyanistliğiyle de yaşadığı dönemde büyük yankı

uyandıran Mozart, klasik dönemin estetik anlayışını şekillendiren ve sonraki kuşakları derinden etkileyen bir sanatçıdır.

Stadler'in Mozart ile tanışması ve arkadaşlıkları sonucunda Mozart, klarnet ve bassethorna birçok eser yazmıştır. Bestecinin üretmiş olduğu klarnet eserleri, kendisinden sonra gelecek bestecilere klarnetin bir eser içerisinde çok daha işlevsel ve fonksiyonel kullanılabileceğini kanıtlamıştır. Klarnetin tarihinde bir kırılma anı yaratmış olan Wolfgang Amadeus Mozart ile Anton Stadler'in tanışma anı tam olarak bilinmese de çeşitli kaynaklarda belirtildiği üzere Viyana'da yaşadıkları dönemde Mozart'ın K.375 numaralı üflemeli çalgılar için yazdığı serenadının ilk seslendirilişinde tanıştıkları düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Mozart ile Stadler'in tanışma tarihine ilişkin olarak literatürde yaygın şekilde kabul gören varsayımlardan farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. 23 Mart 1784 tarihli *Wiener Zeitung* gazetesinde yayımlanan ve her iki müzisyenin aynı sahnede yer aldığını gösteren konser afişi, bu ilişkinin başlangıcına dair birincil kaynak niteliğinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle çalışmanın biyografik bölümlerinde, her iki sanatçının yaşam öyküleri yalnızca bu tarihe kadar olan dönemle sınırlı tutulmuştur.

2.1. Anton Stadler'in Yaşamı

Tezin bu bölümünde Anton Stadler'in yaşamı hakkındaki kaynak eksikliği sebebiyle sıklıkla Pamela L. Poulin'in yazmış olduğu "The Basset Clarinet of Anton Stadler and Its Music" (Anton Stadler'in Basset Klarneti ve Müziği) tezinden faydalanılmıştır.

Anton Paul Stadler, 1753 yılında Avusturya'nın Leitha vadisinde bulunan Bruck an der Leitha'da doğmuştur. Araştırmalara göre Anton Stadler'in soyu Viyana, Münih, Bayreuth, Salzburg ve Petersburg'a kadar geniş bir bölgeye yayılmıştır. Dedesi Andreas Stadler, Avusturya'da Sisteryan tarikatına bağlı Zwettl am Kamp bölgesinde dünyaya gelmiştir. Andreas Stadler, 30 Ocak 1714 yılında Susane Gayer ile evlenmiş ve bu birlikteliğin sonucunda 1719 yılında ileride müzisyen ve ayakkabıcı olacak Joseph Stadler dünyaya gelmiştir. 21 Ekim 1743 yılında ise Joseph Stadler, Sophie Altmann ile evlenmiştir. Kendisi ebe olan Sophie ve Joseph Stadler'in evliliklerinden 15 Kasım 1745 yılında ilk oğulları Leopold Lorenz dünyaya gelmiştir. 28 Haziran 1753 yılında ise ikinci çocukları Anton Paul doğmuştur. Son çocukları Johann Nepomuk Franz'ın doğum tarihi

kesin olarak bilinmemekle birlikte, ailenin Viyana'ya taşınmasından sonra doğduğu düşünülmektedir (Poulin, 1976, s. 1).

Stadler kardeşlerin çocukluk dönemlerinden itibaren müzik ile ilgilendiği bilinmektedir (Poulin, 1976, s. 1,2). Harald Strebel'in yazmış olduğu "Anton Stadler, Mozart'ın Klarnetçisinin Çalışma ve Yaşam Hayatı" isimli kitabında, Stadler kardeşlerin klarnet, bassethorn, keman, viyola, korangle ve obua çaldıkları bilinmektedir. Strebel, Stadler Kardeşler'in birden fazla enstrüman çalabilmesi nedeniyle onları "*kammermusici*" (oda müzikçi) kardeşler olarak anmış ve kitabında, Anton Stadler'in son yıllarında Macar Czakan³ çalgısıyla ilgilendiğini doğrulayan bazı mektuplardan bahsetmiştir (Strebel, 2017). Robert Eitner, 1764'te yayımlanan Karl Ditters von Dittersdorf'un otobiyografisinde Stadler Kardeşler'e şu ifadeler ile değinilmiştir; "Orkestramızda 12 çalgı ve 4 şancı vardı. Puchs, Pichel ve ben kemanlarda, Michael baba piyanoda, Pohl ve Stadler obuadaydı..." Bu ifadeler Stadler kardeşlerden en az birisinin gençlik döneminde klarnetin yanı sıra obua da çaldığını doğrular niteliktedir (Poulin, 1976, s. 3).

Anton Stadler'in müzikal geçmişi hakkında günümüze ulaşan en eski kayıt 23 Mart 1773 tarihinde yer aldığı bir konserdir. Anton ve Johann kardeşler, Viyana'da yoksul müzisyenlere ve ailelerine yardım eden bir hayır kurumu olan *Vienesse Tonknünstler-Societaet* organizasyonu kapsamındaki bir konserde yer almıştır. Vienesse Tonknünstler-Societaet, 1771 yılında kurulmuş Viyana'nın en eski konser kulübüdür (Wien Geschichte Wiki, 2023). O dönemde Viyana'da genç müzisyenlere önemli katkılar sağlamakta olan bu sosyete, oldukça popüler olmasının yanı sıra Wolfgang Amadeus Mozart, Joseph Haydn gibi dönemin önemli bestecilerinin başvurularını reddedebilecek kadar da seçici bir kurumdur. Tonkünstler-Societät, Haydn'ı bestelerini yetersiz bulduğu, Mozart'ı ise doğum belgesi eksikliği nedeniyle reddetmiş olsa da ilerleyen yıllarda her iki besteciyle çalışmış ve eserlerini birçok kez seslendirmiştir. 23 Mart 1774 tarihli Stadler kardeşlerin yer aldığı konser afişinde her ne kadar kardeşlerin isimleri yazmıyor olsa da bu durum onların konserde yer almadığı anlamına gelmemektedir. Tonkünstler-Societaet organizasyonlarında konser sıralaması genellikle büyük topluluklar veya isim yapmış

³ Czakan (veya csakan), 19. yüzyıl başlarında özellikle Macaristan ve Avusturya'da kullanılan, baston biçiminde tasarlanmış bir üfleli çalgıdır. Flüt ailesine ait olup hem solo hem de oda müziğinde kullanılmıştır.

müziyenler ve büyük çalışmaların arasında yer alan yetenekli gençlerden oluşmaktaydı. Bu yüzden konser afişinde yalnızca ismi duyulmuş kişiler ya da ismi duyulmuş eserler yer almaktaydı. Pamela L. Poulin'in araştırmalarına göre iki kardeş de bu etkinlikte yer almıştır (Poulin, 1976, s. 3) .

19 Aralık 1775 tarihinde Anton ve Johann Stadler kardeşler Tonknünstler-Societaet'in düzenlediği bir konserde tekrar yer almıştır. Bu etkinlik Karntnertor Tiyatrosu⁴'nda gerçekleşmiştir. Bu etkinlikte, Wolfgang Amadeus Mozart'ın babası Leopold Mozart da dinleyiciler arasındaydı. Konser sonrasında Leopold Mozart, oğlu Wolfgang Amadeus Mozart'a yazdığı mektupta konser hakkında şu ifadeleri kullanmıştır; “Geçtiğimiz cuma Bay Kolb, Ferlendis, Ferrari, Kassel, Stadler, Pinzger ve diğerleriyle beraber yabancı tüccarlara büyük bir konser verdi. Konserde Bay Kolb senin keman konçertonu seslendirdi. Ardından senin besten olan gece müziği çalındı...” (Anderson, 1938).

Emily Anderson, Mozart'ın mektuplarını yayınladığı kitabının ilk baskısında, Leopold Mozart'ın bu mektubunda bahsedilen Stadler'in Anton Stadler olduğunu kabul etmiştir. Ancak kitabının ikinci baskısında, Mozart'ın mektubunda bahsi geçen Stadler isminin, o dönemde Viyana'da yaşayan keman sanatçısı Matthias Stadler olabileceği belirtilmiştir (Poulin, 1976, s. 5).

12 ve 14 Mart 1780 tarihlerinde gerçekleştirilmiş konser afişlerine göre Anton ve Johann Stadler kardeşler, besteci Joseph Starzer'in iki klarnet, iki korno ve fagot için yazdığı oda müziği beşlisi eserinin ilk seslendirilişini Karntnertor Tiyatrosu'nda gerçekleştirmiştir. Anton Stadler, Karntnertor Tiyatrosu'nda bunun gibi birçok konserde yer almıştır. Viyana'daki İmparatorluk Sarayı'nın 1779 yılına ait "açık hesap defterleri"nde Anton'un, sarayda belirli bir süre ücretli sanatçı olarak çalıştığı ve bu nedenle sıklıkla Karntnertor Tiyatrosu'nda konser verdiği belirtilmiştir (Poulin, 1976, s. 8).

12 Ekim 1780'de Anton, Maria Treu'nun Piaristen dini tarikatı tarafından "anma müzisyeni" olarak işe alınmış ve aynı yıl Francesca Bicher⁵ ile evlenmiştir. Anton Stadler'in bu evlilik neticesinde 1781 ve 1791 yılları arasında sekiz tane çocuğu olmuştur.

⁴ Eski ismi Viyana İmparatorluk ve Kraliyet Mahkemesi Tiyatrosu olan Karntnertor Tiyatrosu, 18. ve 19. yüzyılda Beethoven'ın 9. Senfonisi gibi birçok başyapıtın ilk seslendirilişine ev sahipliği yapmış dönemin oldukça popüler bir tiyatro salonudur. (Wien Geschichte Wiki, 2024).

⁵ Bicher'in soyadı bazı kaynaklarda “Picher” olarak geçmektedir.

Ancak ilk beşi yetersiz beslenmeden dolayı vefat etmiştir. Anton'un uzun süre hayatta kalan ilk çocuğu Michael Johannes'in vaftiz babası Michael Puchberg⁶'dir.

Stadler kardeşler, 1781 yılında Viyana'da imparatorluk sarayında Rus elçiliğine bağlı etkinliklerde çalışmıştır. Bu dönemde Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Joseph, Stadler kardeşlerin imparatorlukta sanat katkılarında dolayı kendilerine “vazgeçilmez” ünvanını vermiştir (Poulin, 1976, s. 13). Kral II. Joseph aynı zamanda Wolfgang Amadeus Mozart'ın hayatında da önemli bir figürdür. Tezin ilerleyen kısmında bu ilişkiye detaylıca değinilecektir.

Güncel arşivlerde, Stadler kardeşlerin yazdığı tek mektup, Wallerstein Saray Orkestrası'nın müzik direktörü besteci ve piyanist Ignaz von Beecke'ye 6 Kasım 1781 tarihinde yazılmıştır. Beecke ayrıca Mozart'ın yakın bir arkadaşdır ve sıklıkla beraber konser vermişlerdir. Stadler kardeşler, Beecke'ye yazdığı mektupta şu ifadeleri kullanmıştır;

“...Biz iki kardeş olarak, eğer hala boşsa Wallerstein Saray Orkestrası'ndaki klarnetçi pozisyonunu doldurmaya istekliyiz. Fagotçu Bay Griesbacher ile iki bassethorn ve fagot için triolar veya beraber klarnet düetleri çalabiliriz. Aynı zamanda ikimiz de tek başımıza konçertolarda bassethorn çalıyoruz. Ayrıca çeşitli oktetlerde klarnet, obua veya bassethorn kombinasyonlarını bir araya getirebiliriz ki bu oldukça iyi bir etki yaratır. Sıkışık bir durumda, orkestrada obua, keman ve viyola çalabiliriz...” (Poulin, 1976, s. 15)

Stadler kardeşler bu mektuplarında klarnet ve bassethorn enstrümanlarının yanı sıra düşük bir seviyede olsa da obua, keman ve viyola çalabildiklerini açıkça belirtmişlerdir.

Anton Stadler'in Wolfgang Amadeus Mozart ile tanışmasının başlangıcı henüz kesin olarak belgelenememiştir. 1781 yılı itibariyle Stadler sekiz yıldır Viyana'da çalışmaktadır. Mozart'da aynı yıl Viyana'ya taşınmıştır. 1781 yılının son aylarında Mozart, babasına yazdığı mektupta şu ifadelerle yer vermiştir:

“...Tesadüfen isim günümdü. Bu yüzden tüm ibadetlerimi sabahtan yaptım. Tam size yazacakken tebrik eden bir sürü arkadaşım kelimenin tam anlamıyla etrafımı kuşattı. Saat on ikide isim günümü geçirdiğim Leopoldstadt'taki Barones Waldstadt'e doğru yola çıktım. Gece saat on birde iki klarnet, iki korno ve iki fagot tarafından icra edilen kendi yazmış olduğum serenadımı dinledim. Bu eseri Aziz Theresa Günü ve saray ressamı Herr von Hickel'in kayınbiraderi için

⁶ Puchberg, Wolfgang Amadeus Mozart'ın sık sık borçlu olduğu kişi olarak kayıtlarda yer almaktadır.

yazmıştım. Bunu icra eden altı beyefendi, özellikle birinci klarnet ve iki korno olmak üzere, birlikte oldukça iyi çalan yoksul dilencilerdi. Eser büyük bir alkış aldı ve St. Theresa Gecesi'nde üç farklı yerde icra edildi.” (Anderson, 1938, s. 1153-1154).

Hristiyanlık dininde “isim günü” kişinin vaftiz ismiyle ilişkilendirilen yılın bir gününün kutlanmasıdır. Mozart’ın ilk ismi olan “Wolfgang”, Hristiyanlıkta 30 Ekim tarihinde kutlanmaktadır. Dolayısıyla mektupta bahsi geçen Mozart’ın bestelediği eser, 30 Ekim 1781 yılında ilk seslendirilişi yapılmış K. 375 numaralı Mi bemol Majör serenadıdır. Araştırmacılar mektupta bahsi geçen Mozart’ın “yoksul dilenciler” tabirini kullandığı birinci klarnet çalan sanatçının Anton Stadler olduğunu düşünmektedir. Ancak yine de kesin bir belge sunulamamaktadır.

Stadler kardeşler 8 Şubat 1782 tarihli bir imparatorluk raporuna göre, sıklıkla klarnete ihtiyaç duyulması sebebiyle ileride uzun yıllar çalışacakları Viyana Saray Orkestrası’na atanmışlardır (Poulin, 1976, s. 22).

Viyana Gazetesi’nin 23 Mart 1784 tarihindeki bir duyurusunda şu ifadeler yer almaktadır; “Majesteleri İmparator’un hizmetinde olan kıdemli Bay Stadler, özel bir bağış organizasyonu için bugün bir konser düzenleyecektir. Bu konserde, seçkin eserlerin yanı sıra Bay Mozart tarafından bestelenen çok özel bir türde büyük bir üflemeli çalgı topluluğu eseri de sunulacaktır.”

Gazetenin bu ilanı, Wolfgang Amadeus Mozart ve Anton Stadler’in beraber yer aldığı kayıtlardaki ilk metindir. Konserde Mozart’ın K.361 numaralı serenadı “*Gran Partita*”nın ilk dört bölümü çalınmıştır. Bu konser, oyun yazarı ve eleştirmen Johann Friedrich Schink tarafından 1785 yılında yayınlanan “*Litterarische Fragmente*” adlı kitabının ikinci cildinde değerlendirilmiştir. Yazar, kitabında şu ifadeleri kullanmıştır;

“Anton Stadler’in müzikal akademisi ve klarnet virtüözlüğü,

Çok teşekkürler güçlü virtüöz! Enstrümanınla tasarladığın şeye benzer bir şeyi daha önce hiç duymamıştım. Bir klarnetin, insan sesini senin taklit ettiğin kadar yakından taklit edebileceğini hiç düşünmezdim. Gerçekten enstrümanın o kadar yumuşak ve hoş bir tonu var ki, yüreği olan hiç kimse ona karşı koyamaz ve benim bir yüreğim var. Sevgili virtüöz, sana teşekkür etmeme izin ver!

Bugün ayrıca Bay Mozart'ın üflemeli çalgılar için dört bölümden oluşan müziğini dinledim. Muhteşem ve görkemliydi! On üç enstrümandan oluşuyordu; dört korno, iki obua, iki klarnet, iki

bassethorn ve bir kontrabas. Her enstrümanın başında birer usta oturuyordu. Çok büyük bir etki yarattı. Muhteşem ve görkemli, mükemmel ve yüce!” (Schink, 1785, s. 286)

Schink'in değerlendirdiği konserin, *Wiener Blaettchen*⁷'da ilan edilen konser ile aynı olduğuna dair belirli bir kanıt bulunamamaktadır. Ancak Schink'in bu yazısında bahsettiği konserin 23 Mart 1784'te gerçekleşen konser ile oldukça benzer olması sebebiyle yazarın bu yorumunun bahsi geçen konsere yapmış olduğu düşünülmektedir (Poulin, 1976, s. 23-24).

Stadler, 27 Eylül 1785'te Viyana'da mason locasına üye olmuştur. Mozart da bu locanın bir üyesidir. Stadler'in mason locasına üyeliğinin muhtemelen Mozart'ın çabaları sayesinde olduğu ve yakın dostluklarının bu dönemde oluştuğu düşünülmektedir (Klorman, An Afternoon at Skittles: On Playing Mozart's "Kegelstatt" Trio Part II: Analyzing and Performing Musical Play, 2016, s. 31).

Anton Stadler 1799 yılında emekli olana kadar Viyana Saray Orkestrası'nda görev almıştır. Bu süreye kadar yakın dostluk kurmuş olduğu Mozart'ın birçok eserinin ilk seslendirilişlerini yapmasının yanı sıra besteci Xaver Franz Süssmayr'ın basset klarnet konçertosunu ve François Devienne'in iki klarnet konçertosunun da ilk seslendirilişlerini gerçekleştirmiştir. Anton Stadler 15 Haziran 1812 tarihinde yoksulluk, alkol bağımlılığı ve sağlık sorunlarından dolayı ölmüştür.

Tezin devamında Anton Stadler'in çalmış olduğu bassethorn çalgısının geliştiricisi olan Theodor Lotz'un yaşamı ve kendisinin Stadler ile enstrümanın gelişimi için yaptığı ortak çalışmalardan bahsedilmektedir.

2.1.1. Anton Stadler'in Theodor Lotz ile ilişkisi

Wolfgang Amadeus Mozart'ın günümüze ulaşan ve klarnet repertuvarında yer alan eserleri çoğunlukla basset klarnet ve bassethorn için yazılmıştır. Anton Stadler bu enstrümanların en bilinen çalıcısı olarak kabul edilmektedir. Bu çalgıların gelişiminde ise Theodor Lotz'un çok önemli bir rolü vardır. Lotz'un yaşamı hakkında eksik kaynak

⁷ 18. yüzyıl Viyana'sında yayımlanan bir gazetedir. Özellikle müzik ve kültürel etkinliklerle ilgili haberler ve yorumlar içermektedir.

sebebiyle tezin bu bölümünde Melanie Piddocke'nin Theodor Lotz hakkındaki "Theodor Lotz, A Biographical and Organological Study" isimli çalışmasından faydalanılmıştır.

2.1.1.1. Theodor Lotz'un hayatı

Theodor Lotz' 18. yüzyılda Viyana'da yaşamış bir enstrüman yapımcısıdır. Kendisinin doğum yeri uzun süre Viyana olarak düşünülmüş olsa da yapılan araştırmalar Lotz'un 1746 yılında Almanya'nın Hesse eyaletinde yer alan Kirchheim kasabasında dünyaya geldiği bilgisini doğrulamaktadır. Lotz'un doğum yeri ve ailesi hakkında bilgiler kendisinin 1777 yılında Pressburg'da (Bratislava) yaptığı ilk evliliği sırasında kaydedilen belgeler ile kesinlik kazanmıştır (Piddocke, 2011, s. 25-27).

Lotz gençlik yıllarında Nassau-Weilburg Sarayı'nda müzisyen olarak çalışmıştır. 18. yüzyılın ortalarında Nassau-Weilburg Sarayı, müziğe ve sanata çok önem vermektedir. Sarayın sanata olan ilgisi ve mesleğinin sonucunda Lotz'un enstrüman yapımına ilgi duyduğu düşünülmektedir (Piddocke, 2011, s. 27-28).

Lotz'un enstrüman yapımı konusundaki yeteneği ve müzikal becerileri, kendisini Viyana'ya taşınmaya yönlendirmiştir. Kendisi, 1772 yılında Stadler kardeşler gibi *Vienesse Tonknünstler-Societaet* etkinliklerinden birinde klarnet solisti olarak yer almıştır. Bu konser kendisi hakkında bilinen ilk konserdir. Theodor Lotz'un bu organizasyonda yer alması kendisinin yalnızca enstrüman yapımcısı olmasının yanı sıra virtüöz bir müzisyen olarak da dikkat çektiğini göstermektedir (Piddocke, 2011, s. 30-31).

Theodor Lotz, Viyana'da saray enstrüman yapımcısı olarak tanınmaya başlamış ve 1785 yılında bu unvanı resmi olarak almıştır. İlerleyen yıllarda kendisinin Anton Stadler ile olan iş birliği, bassethorn ve basset klarnetin gelişiminde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Lotz'un katkıları yalnızca klarnet ailesiyle sınırlı kalmamış, kendisinin çalışmaları fagot, kontrfagot, flüt, obua ve korangle gibi nefesli çalgılarda da önemli gelişimlere yol açmıştır.

2.1.1.2. Lotz'un Stadler ile mesleki iş birliği

Anton Stadler ve Lotz ilk kez 1782-1783 yılları arasında Hofburg Tiyatrosu'nda tanışmıştır. Stadler'in, Lotz'un saray enstrüman yapımcılığı görevine atanmasından önce

onun çalgı tamiri konusundaki yetkinliğini fark etmiş ve bu doğrultuda kendisine bazı önerilerde bulunmuş olabileceğı düşünölmektedir. Stadler ve Lotz'un arkadaşlığı 1785 yılından sonra daha da pekişmiştir. Theodor Lotz, Stadler'in ihtiyaçlarına uygun olarak basset klarnet ve bassethorn gibi yenilikçi enstrümanlar geliştirmiştir. Bu enstrümanlar, Stadler'in virtüöz performanslarını desteklemiş ve Stadler'in Mozart ile arkadaşlığı sonucunda bestecinin bu enstrümanlara yapmış olduğı besteler, klarnet repertuvarına önemli ölçüde katkı sağlamıştır (Pidlocke, 2011, s. 234-235).

2.1.1.3. Lotz'un klarnet ailesine sağladığı yenilikler

Lotz'un klarnet ailesine sağladığı en büyük katkı ise Stadler için geliştirdiğı basset klarnet bassethorn tasarımlarıdır. Geliştirmiş olduğı basset klarnet sayesinde standart klarnetlere kıyasla daha pes seslere inebilmeyi başarmıştır. Anton Stadler ile arkadaşlığı ve bu arkadaşlıktan sağladığı öneriler sayesinde ilk kez 20 Şubat 1788 tarihli bir konserde tanıtılan basset klarnet, Theodor Lotz'un saray enstrüman yapımcısı ünvanı ile geliştirmiş olduğı bir çalgıdır (Pidlocke, 2011, s. 226).

Melanie Pidlocke'nin Theodor Lotz hakkındaki biyografik ve kronolojik çalışmasında, Lotz'un bassethorn tasarımlarının ses dengesi, aralıklar ve alım kolaylığı açısından dönemin standartlarının çok ötesinde olduğı vurgulanmaktadır (Pidlocke, 2011, s. 153-154). Lotz ve Stadler'in basset klarnetin gelişiminde belgelenmiş olan iş birliklerine rağmen, bassethorn çalgısının gelişimi hakkında doğrudan bir ortaklık olduğuna dair kesin kanıt bulunamamaktadır. Ancak, Lotz'un bir enstrüman yapımcısı olarak Stadler'in yorumlarını dikkate aldığı ve enstrümanın gelişiminde katkısı olduğı düşünölmektedir (Pidlocke, 2011, s. 219-220).

İlerleyen yıllarda Anton Stadler bu enstrümanlar üzerindeki yenilikleri sıkça kendi adına atfetmiş olsa da bassethorn ve basset klarnet algılarının gelişimleri Theodor Lotz'a aittir.

2.1.2. Anton Stadler'in Bestelediğı Eserler

Anton Stadler, alıcılığının yanı sıra aynı zamanda yalnızca klarnet için eserler yayınlayan ilk besteci olmasıyla da ön plana çıkmış bir müzisyendir. Solo klarnet için üç, birden fazla klarnet için iki, birden fazla basset klarnet için bir ve oban flütü olarak da bilinen dönemin popüler çalgısı *czakan* için de iki eseri bulunmaktadır. Solo klarnet için yazdığı eserlerin bir kısmı muhtemelen başta basset klarnet için yazılmış olsa da bu şekilde yayınlanmamıştır. Stadler, tüm eserlerini Viyana'da bestelemiştir.

Aşağıdaki liste detaylarıyla birlikte Albert Rice tarafından derlenmiştir.

Klarnet için eserleri:

- Klarnet İçin Üç Kapris (1808)
- Klarnet İçin Üç Fantezi veya Potpuri (1809)
- Farklı Favori Temalar Üzerine Varyasyonlar (1810)

İki klarnet için eserleri:

- İki Klarnet İçin Altı Progresif Düettino
- İki Klarnet İçin Altı Konser Düettino

Basethorn için eserleri:

- Üç bassethorn için 18 Trio

Czakan için eserleri:

- İki Czakan veya Czakan ve Keman İçin Altı Düettino (1808)
- Czakan için 7 Varyasyon (1812)
- Czakan için 7 Varyasyon (1812)

Kayıp eserleri:

- İki Klarnet İçin 12 Ländler⁸ Tarzı Dans
- "Miisst ma nix in übel aufnehma"⁹ Teması Üzerine 10 Varyasyon (1810)
- "Miisst ma nix in übel aufnehma" Teması Üzerine 9 Varyasyon (1810)
- Czakan ve Flüt için 3 Kapris (1811)
- Üflemeli Altılısı için 2 Marş
- Trio tarzında Üflemeli Altılısı için 12 Alman Dansı (Lawson, 1996, s. 91-92).

2.2. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Yaşamı ve Eserlerinde Klarnete Bakış Açısı

Wolfgang Amadeus Mozart, müzik tarihinde büyük bir ilham kaynağı olarak kabul edilen önemli bir bestecidir. Her enstrümanın potansiyelini tanıyarak onları bestelerinde ustalıkla kullanmış ve gelecek nesillere çalgı kullanımı konusunda yeni bakış açıları

⁸ Ländler, üç zamanlı yapısıyla 18. yüzyılda Avusturya ve çevresinde yaygın olan bir halk dansıdır. Valsin öncüllerindendir.

⁹"Miisst ma nix in übel aufnehma" ifadesi, Almanca'nın Bavyera veya Avusturya lehçelerine ait, "Bana hiçbir şeyi kötüye yorma" veya "Lütfen hiçbir şeyi yanlış anlama" anlamına gelen bir deyimdir.

kazandırmıştır. Besteci, tüm enstrümanlar arasında klarnete özel bir ilgi duymuştur. Bu ilgisi sayesinde çalgıyı kendisinden sonra gelen kuşaklara en iyi şekilde tanıtmış ve enstrümanın gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Mozart'ın klarnetle olan ilişkisinin en çarpıcı örneklerinden biri 1791 yılında tamamladığı klarnet konçertosudur. Bu eser, klarnet repertuvarının en etkileyici ve kalıcı eserlerinden biri olarak kabul edilir. Konçertonun, bestecinin 1784 yılında tanıştığı Anton Stadler için yazıldığı bilinmektedir. Bunun dışında Mozart'ın, Stadler için doğrudan bestelediği iki eser daha bulunmaktadır. Bunlar K.598 katalog numaralı klarnet, viyola ve piyano için “Kegelstatt” ve K.581 katalog numaralı klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için yazılmış klarnet beşlisidir. Klarnet ve klarnet ailesine ait basset klarnet ile bassethornun Mozart tarafından tanınmasında Anton Stadler'in büyük bir rol oynadığı bilinmektedir. Bestecinin bu eserler içeriğinde aktif olarak klarnet çalgısının kullanıldığı yirmiden fazla tamamlanmış veya tamamlanmamış eseri bulunmaktadır.

Tezin devamında Wolfgang Amadeus Mozart'ın yaşamı ve klarnete bakış açısı detaylı olarak incelenecektir.

2.2.1. Mozart'ın Yaşamı

Wolfgang Amadeus Mozart, 27 Ocak 1756'da Salzburg'da, o dönem bağımsız bir prenslik olan Salzburg Başpiskoposluğunda dünyaya gelmiştir. Babası Leopold Mozart, Salzburg Sarayı'nda müzisyen olarak çalışmış aynı zamanda dönemin önemli keman metotlarından olan Versuch einer gründlichen Violinschule (Kapsamlı Bir Keman Okuluna Giriş) isimli keman metodunun yazarıdır. Mozart'ın annesi Maria Anna Pertl ise dini ve ahlaki değerlere bağlı bir kadındır (Eisen, 2016, s. 1-2). Mozart, doğumunun ertesi gününde Salzburg Katedrali'nde vaftiz edilerek Johannes Chrysostom Wolfgangus Theophilus adını almıştır (Şafak, 2024, s. 16) . Cyrystomus ismi, 5. yüzyılda Bizans İmparatoriçesine karşı gelmiş ve gönderildiği sürgünde ölmüş olan Aziz Cyrystomus adına ithaf edilmiş ve her yıl 27 Ocak tarihinde kutlanan Hristiyan bayramından gelmektedir. Theophilus ismi ise Yunanca kökenli olmakla beraber tanrı sevgisi anlamına gelmektedir. Almanca çevirisi “gottlieb” olan Amadeus, evde zaman zaman babası tarafından “gottlieb” olarak çağırılmıştır. Mozart, bazı yazışmalarında adını Latince'de “Tanrı tarafından sevilen” anlamına gelen “Amadeus” olarak kullanmasından dolayı günümüzde de bu isimle anılmaktadır (Sarığül, 2018, s. 7).

Mozart'ın müziğe olan yeteneği çok küçük yaşta fark edilmiştir. Babası Leopold Mozart, Wolfgang'ın ablası Maria Anna (takma adı "Nannerl") 'yı da eğitiyordu. Wolfgang henüz 3 yaşındayken ablası Nannerl'in klavsen derslerine katılmaya başlamış, 4 yaşında klavsen çalmayı öğrenmiş ve 5 yaşında kendi eserlerini bestelemeye başlamıştır (Şafak, 2024, s. 16). İki kardeşin eğitimi yalnızca müzik ile sınırlı kalmamıştır. Babaları Leopold'ün yönlendirmesiyle Wolfgang ve Nannerl matematik, yabancı dil, dans ve ahlaki gelişim desleri de almışlardır. Mozart, henüz dört yaşındayken ablasının müzik defterinden birkaç parça çalmayı öğrenmiş, beş yaşına geldiğinde ise ilk bestesi olan Sol Majör tonundaki Menuetto ve Trio eserini yazmıştır. İlk sahne deneyimini ise 1761 yılında bir tiyatrodan dansçı olarak gerçekleştirmiştir. Aynı yıl, müzisyen olarak ilk kez Linz şehrinde sahneye çıkmıştır. Babası Leopold tarafından yazılmış ve günümüze ulaşmış notlar, Mozart'ın bestelerini bir günde öğrenip çalabildiğini ve çok hızlı ilerlediğini göstermektedir (Eisen, 2016, s. 3).

Mozart'ın yeteneği, babası tarafından Avrupa'nın çeşitli saray ve şehirlerinde sergilenmiş, çeşitli Avrupa turnelerine çıkmıştır. Çıktıkları ilk büyük turne 1762 yılında gerçekleşmiştir. Tüm aile üyeleriyle birlikte çıkılan bu seyahat Münih'te başlamış, Viyana'ya kadar uzanmıştır. Viyana'da Amadeus ve ablası Nannerl, İmparatoriçe Maria Theresa ve eşi Francis I huzurunda konser vermiştir. Mozart, bu etkinlikte cesur bir şekilde İmparatoriçe Maria Theresa'nın kucağına oturmuş, kendisini öpmüş ve sarayın dikkatini çekmiştir (Eisen, 2016, s. 3).

1763 yılında Mozart ailesi Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, İngiltere ve İsviçre'yi kapsayan üç buçuk yıllık bir turneye çıkmıştır. Besteci, Paris'te Fransız sarayında Kral XV. Louis için, Londra'da ise III. George ve Kraliçe Charlotte için konserler vermiştir. Bu turne sırasında Mozart, piyano ve keman için ilk sonatlarını (KV 6 ve KV 9) ve ilk senfonilerini (KV 16 ve KV 19) bestelemiştir. Turnesi sırasında Londra'da kendisinin en erken senfonileri icra edilmiş ve büyük ilgi görmüştür. Bunun yanı sıra Mozart, Londra'da besteci Johann Christian Bach ile tanışma fırsatı bulmuş ve onun eserlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir (Şafak, 2024, s. 17).

Mozart'ın Londra'daki başarısı, kendisinin İngiliz sarayında ve entelektüel çevrelerde tanınmasını sağlamıştır. Dönemin sanat eleştirmeni Friedrich Melchior Grimm, Mozart hakkında yazdığı mektuplarda kendisinin olağanüstü bir yetenek olduğuna değinmiştir. Mozart konser turuna İngiltere'den sonra Hollanda'da devam etmiştir. Besteci,

Hollanda’da Wilhelm V’nin tahta çıkışını kutlamak için çeşitli eserler bestelemiştir. Aile, 1766 yılında Salzburg’a geri dönmüştür (Eisen, 2016, s. 8-10). 1767 yılında besteci, çiçek hastalığı geçirmiş ve hastalığı mucizevi bir şekilde atlatmayı başarmıştır.

Mozart, 1769-1773 yılları arasında üç kez İtalya’ya gitmiş ve burada İtalyan operaları ve şan teknikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde bestelediği “*Mitridate Re di Ponto*”, “*Ascanio in Alba*” ve “*Lucio Silla*” operaları büyük başarı elde etmiştir. Ayrıca, 1770 yılında Roma’da dinlediği ve notalarının kiliseden çıkarılması yasak olan “*Allegri’nin Miserere*” adlı eserini ezberden yazarak dönemin papası 14. Clement tarafından altın asa ile onurlandırılmıştır (Sarigül, 2018, s. 13).

Mozart, Salzburg’a döndükten sonra babası Leopold’un da besteci, kemancı ve orkestra şefi olarak çalıştığı Salzburg Saray Orkestrası’nda kemancı olarak göreve başlamıştır. Ancak Mozart’ın bu dönemde Salzburg’da bulunması, onun için hem üretken hem de sınırlayıcı bir dönem olmuştur. Salzburg’da dini müzikler, serenatlar ve oda müzikleri bestelemeye devam etmiş olsa da yerel ortamın sınırlılıkları, Mozart’ın daha büyük bir müzik kariyeri için farklı bir yere taşınma arzusunu doğurmuştur (Eisen, 2016, s. 16).

Mozart, Salzburg sarayındaki kariyeri boyunca kendisinin üstü olan Başpiskopos Hieronymus Colloredo ile hiç anlaşamamıştır. Colloredo, saraydaki dini müziklerin sürelerini kısaltmış ve kilisedeki enstrümanlı müziği sınırlamıştır. Bunların yanı sıra Colloredo’nun İtalyan müzisyenleri kayırması Wolfgang’ın ve babası Leopold’un arka planda kalmasına yol açmıştır. 1777 yılında besteci hem müzikal yönünü geliştirmek hem de kendisini Avrupa’ya tanıtmak için bir geziye çıkmak istemiştir. Başpiskopos Colloredo’nun bu geziye izin vermemesi üzerine Mozart orkestradaki görevinden ayrılma talebinde bulunmuş ancak Colloredo bu talebi reddetmiştir. Hemen ardından Colloredo, besteciyi ve babası Leopold’u orkestradaki işlerinden kovmuştur. Bunun üzerine Amadeus işsiz kalmış olsa da Leopold Mozart geçim kaygısından dolayı kendisini bir süre sonra saraya kabul ettirmiş ve işine geri dönmüştür.

İşinden ayrılmasının ardından 1777 yılında Mozart ve annesi, Salzburg’dan ayrılarak Mannheim’a doğru bir yolculuğa çıkmıştır. Mannheim’da Mozart, orkestra şefi Christian Cannabich ve flütçü Johann Baptist Wendling gibi önemli figürlerle tanışmıştır. Mozart, Mannheim’da çeşitli oda müzikleri ve sonatlar bestelemiş ancak şehirde istediği gibi bir iş imkânı bulamamıştır.

Mannheim'dan ayrılan Mozart ve annesi aynı yıl Fransa'ya geçmiştir. Annesi Paris'te rahatsızlanmış ve 3 Temmuz 1778'de hayatını kaybetmiştir. Annesinin ölümü, Mozart'ı derinden etkilemiştir. Buna rağmen, Paris'te Paris Senfonisi'ni (KV 297) bestelemiş, dönemin ünlü konser serilerinden biri olan Concert Spirituel organizasyonunda sahnelenmiştir. Paris'te kalıcı bir pozisyon elde edemeyen Mozart, sonunda Salzburg'a geri dönmek zorunda kalmıştır.

Daha öncesinde Mozart'ın işine son veren başpiskopos Colloredo, bestecinin artan ünü ve Salzburg'a geri dönmesinin ardından kendisine orkestradaki eski pozisyonunu teklif etmiştir. Colloredo'nun ısrarları sonucu 1779 yılında Mozart Salzburg Saray Orkestrası'nın hem başkemancı pozisyonu hem de saray organistliği pozisyonunda işine geri dönmüştür. Saraydaki işinin yoğunlaşmasının aksine yine de yeni besteler yapmaya devam eden Mozart, Salzburg'daki çalışma koşullarından memnun kalmamış ve kariyerini daha büyük bir sahnede devam ettirmek istemiştir. İşini iyi yapıyor olsa da besteci başpiskopos ile sorunlar yaşamaya devam etmektedir. Bir konser için Colloredo ile Viyana'ya giden Mozart, kendisine Colloredo'nun bir hizmetçi gibi davranmasının sonucunda başpiskopos ile büyük bir tartışma yaşamıştır. Bunun üzerine besteci işinden ayrılıp Viyana'ya taşınarak tamamen bağımsız bir kariyere adım atmıştır. Mozart'ın Viyana'ya taşınması, kendisinin Colloredo ile ilişkisinin kalıcı olarak sonlandırıldığı bir dönüm noktası olmuştur (Eisen, 2016, s. 23-25).

Viyana'daki ilk büyük başarısı, 1782 yılında sahnelenen *Die Entführung aus dem Serail* operası olmuştur. Ayrıca 1782 yılında Constanze Weber ile evlenmiştir. Bu evlilikten altı çocuğu olsa da bu çocuklardan sadece ikisi hayatta kalmayı başarabilmiştir. Viyana'ya yerleşmesinin ardından Mozart birçok piyano konçertoları, senfoniler ve oda müzikleri bestelemiştir. Özellikle *Le nozze di Figaro* (1786) ve *Don Giovanni* (1787) operaları kendisinin Viyana'daki itibarını oldukça artırmıştır.

Mozart'ın Viyana yılları hem sanatsal hem de maddi zorluklarla geçmiştir. 1791 yılında bestelediği *Sihirli Flüt* isimli şarkılı oyunu, bestecinin en ünlü eserlerinden biri olmuştur. Bu eser ile çok büyük bir başarı elde etse de Fransız devriminin bozmuş olduğu ekonomi ve halkın konserlere olan taleplerin azalması sonucunda bestecinin parasal sıkıntıları oldukça artış göstermiştir.

Mozart, 1791 yılında hastalanmış, 3 hafta süren ateşi sonucunda 5 Aralık 1791’de hayatını kaybetmiştir. Ölümünün kesin nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte, o dönemde çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Kendisine gelen bir sipariş üzerine yazmaya başladığı ve ölümü dolayısıyla tam olarak bitiremediği son eseri Requiem (ölüm ilahisi), Mozart’ın en dramatik ve etkileyici eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bestecinin, hastalığında kendi ölümünü düşünerek yazdığı Requiem, öğrencisi Franz Xaver Süssmayr tarafından tamamlanmıştır.

Mozart’ın ölümünden sonra eserleri Ludwig von Köchel tarafından kataloglanmış ve Köchel numaralarıyla sınıflandırılmıştır. Toplamda 600’den fazla eser bırakan Mozart, senfonilerden operalara, oda müziklerinden dini eserlere kadar geniş bir yelpazede üretim yapmıştır. Bestecinin müziği hem teknik hem de duygusal açıdan dönemin ötesine geçmiştir ve bugün hâlâ dünya çapında büyük bir hayranlıkla icra edilmektedir.

2.2.2. Klarnete Bakış Açısı ve Eserlerindeki Klarnet Kullanımı

1750-1800 yılları arasında klarnet çalgısının yapımında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İki perdeli sistemden altı perdeli sisteme geçilmiş, gün geçtikçe yapılan yeniliklerle teknik olarak çalım kolaylığı artmıştır.

Wolfgang Amadeus Mozart, klarneti ilk defa 1771 yılında bestelediği Mi bemol Majör Divertimento¹⁰ (K.113) eserinde kullanmıştır. Kendisinin üçüncü divertimento türünde olan bu eserinde klarnetin alt oktavlarındaki koyu tonundan ziyade parlak tınısından faydalanmış ve üst oktavına daha çok yer vermiştir.

Besteci, 1778 yılında yapmış olduğu Avrupa turunda Paris’te annesini kaybetmiştir. Bunun üzerine dönüş yolunda Almanya’nın Mannheim şehrine uğramış ve Mannheim Orkestrasını dinleme fırsatı bulmuştur. O yıllarda Mannheim büyük bir müzik merkezidir. Johann Stamitz gibi önemli besteciler ile çalışan Mannheim Orkestrası da dönemin yenilikçi ve önemli orkestralarından biri olarak görülmektedir. Mozart, Mannheim’da 3 Aralık 1778 yılında babasına yazmış olduğu mektupta şu ifadeleri kullanmıştır:

¹⁰ İtalyanca “divertire” kelimesinden gelen “eğlenceli” anlamına gelmektedir ve Mozart bu tür hafif ve eğlenceli eserlerini o dönem bünyesinde çalıştığı Salzburg Sarayı için bestelemiştir.

“...Ah, keşke bizim de klarnetlerimiz olsaydı! Flütler, obualar ve klarnetlerle çalınan bir senfoninin muhteşem etkisini hayal bile edemezsiniz. İlk görüşmemde Başpiskoposa anlatacak çok şeyim olacak ve bazı önerilerde bulunacağım. Ah, eğer Başpiskopos isteseydi orkestramız çok daha güzel olabilirdi. Muhtemelen orkestramızın daha iyi olmamasının başlıca nedeni çok fazla konser veriyor olmamız. Oda müziğine hiçbir itirazım yok ancak büyük çaplı konserler bana fazla geliyor...” (Anderson, 1938, s. 948)

Mozart, eserlerinde klarneti ve tahta üflemeli çalgıları daha fazla kullanmaya başlamış olsa da Mannheim Orkestrasını izlemesinin ardından bu enstrümanların kullanımlarına karşı bakış açısı oldukça değişmiştir.

Mozart ve Anton Stadler’in 1781 yılında tanıştığı öne sürülmektedir. O yıllarda besteci Viyana’ya taşınmış ve en yaratıcı dönemine geçiş yapmıştır. Anton Stadler ve kardeşi Johann Stadler ise Viyana Saray Orkestrası’nda görev yapmaktadır. Her ne kadar kesin olarak belgelenmemiş olsa da, bazı kaynaklar Mozart ile Stadler’in ilk kez bestecinin K.375 numaralı Mi bemol Majör üflemeli çalgılar serenadının ilk seslendirilişinde karşılaştığını ileri sürmektedir. Ancak 23 Mart 1784 tarihli *Wiener Zeitung* gazetesinde yayımlanan ve her iki müzisyenin aynı sahnede yer aldığını gösteren bir konser afişi, bu ilişkinin başlangıcına dair birincil kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Bestecinin yalnızca Anton ve Johann Stadler kardeşler gibi klarnet çalan müzisyen arkadaşları olmamıştır. Stadler kardeşler dışında dönemin virtüözleri ve gezgin klarnetçileri Anton David ve Vincent Springer de 1783-1785 yılları arasında Viyana’da bulunarak Mozart ile yakın arkadaşlık kurmuştur. Kaynaklara göre Anton David ve Vincent Springer’in de Mozart ve Stadler kardeşler gibi mason locasına üyedir (Heartz, 2009, s. 443). Etrafındaki klarnetçi sayısının artmasıyla Mozart, klarnet veya bassethorn çalgılarını aktif ve solist karakterlerde kullandığı birçok eser bestelemiştir.

2.2.2.1. Klarnetli tamamlanmış eserleri

Tezin bu bölümünde, Wolfgang Amadeus Mozart’ın klarnet içeren ve Anton Stadler ile ilişkili olduğu düşünülen eserlerinin tarihsel gelişimi ile bu eserlerin klarnet repertuarındaki önemi ele alınmaktadır. Stadler ile bestecinin resmi olarak 1784 yılında tanıştıkları çeşitli kaynaklarda belirtilmiş olsa da, bazı araştırmacılar bu ilişkinin 1781 yılına kadar uzanabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu nedenle, Mozart’ın 1781 yılından itibaren klarnet için yazmış olduğu tamamlanmış eserler bu bölümde genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Özellikle Klarnet, Viyola ve Piyano için Trio “Kegelstatt” (KV.498), Klarnetli Beşli (KV.581) ve Klarnet Konçertosu (KV.622), Anton Stadler ile doğrudan ilişkilendirilmiş olmaları bakımından tezin ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı biçimde incelenecektir.

Bu çalışmanın ilgili kısmında, kaynak sınırlılıkları nedeniyle büyük ölçüde Keith Northover’ın “The Works of Wolfgang. A. Mozart for the Bassethorn: An Annotated Bibliography Including a Catalogue Discussion and Review of Mozart’s Works Utilizing Bassethorn and Basset Clarinet” başlıklı doktora tezinden faydalanılmıştır.

On iki nefesli çalgı ve kontrbas için Serenat “Gran Partita”, K.361: Yedi bölümden oluşan bu eser aynı zamanda *Harmonie ensemble* veya *Harmoniemusik* olarak da adlandırılmaktadır. Si bemol Majör tonundaki serenat, iki obua, iki klarnet, iki bassethorn, dört korno, iki fagot ve bir kontrbas içeren nefesli çalgılar topluluğu için yazılmıştır (Northover, 2009, s. 11).

K.361 numaralı “Gran Partita” eseri 7 bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla *Largo-Molto allegro*, *Menuetto*, *Adagio*, *Menuetto; Allegretto*, *Romance*; *Adagio-Allegretto-Adagio*, *Tema con Variazioni*; *Andante* ve *Finale*; *Molto allegro* bölümleridir (Northover, 2009, s. 11).

KV. 361 numaralı üflemeli serenadın başlığı el yazmasında “Gran Partita” olarak yer alsa da, bu ibarenin Mozart’ın kendi el yazısıyla yazılmadığı bilinmektedir. Almanca “gran” gibi İtalyanca kökenli bir sözcükle başlaması nedeniyle bu başlık, hem kökeni hem de Mozart’a ait olup olmadığı bakımından günümüzde hâlâ tartışma konusudur. Eserin hangi amaçla bestelendiği veya kimin siparişiyle yazıldığına dair elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Northover, 2009, s. 12).

Beste tamamlanmadan önce 23 Mart 1784 yılında eserin dört bölümü Viyana’daki Ulusal Hofburg Tiyatrosu’nda sahnelenmiştir. Mozart’ın bu eseri yazmasına o dönemde Viyana’da bulunan ve kendisine yakın olan bassethorn virtözleri Anton David, Vincent Springer ve Stadler kardeşlerin esin kaynağı olduğu düşünülmektedir (Northover, 2009, s. 13). Bu konser aynı zamanda Anton Stadler ve Mozart’ın yazılı kaynaklardaki ilk ortak çalışması olarak bilinmekte ve arkadaşlıklarının ilk kanıtı olarak görülmektedir.

Şekil 2.1

Mozart'ın "Gran Partita" eserinin el yazması, 1.-5. arası ölçüler

Bir başka düşünceye göre Mozart, bu eseri 1781 yılında tamamlamış ve 1784 yılında yalnızca dört bölümü Hofburg Tiyatrosu'nda yeniden seslendirilmiştir. Ancak Roger Hellyer'in araştırmaları, bu tarihlerin gerçeği yansıtmadığı görüşündedir. 1781 yılında Stadler'in Viyana'da bassethorn çaldığı bilinmektedir, ancak bu tarihte Mozart ile ilişkisini kanıtlayan herhangi bir belge bulunmamaktadır. Yine de el yazmalarına yapılan analizler, bestecinin bu eseri 1781-1784 yılları arasında uzun bir süreçte bestelediğini göstermektedir (Hellyer, 2011, s. 94-104). Eserin 1781 yılında bestelenmiş olduğu kabul edildiğinde, Mozart'ın bu dönemde bassethornla tanışmasına kimin vesile olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bassethornun gelişimi ve yaygınlaşması açısından bu sorunun yanıtı önemli olsa da mevcut kaynaklar Mozart'ın bu çalgıyla nasıl tanıştığını kesin olarak ortaya koyamamaktadır.

"Saraydan Kız Kaçırma" şarkılı oyunu, 2. perde, no.10 "Traurigkeit ward mir zum Loose" K.384: Eser üç perdeden oluşan *singspiel*¹¹ türündedir. İçerisinde komik unsurlar barındıran bu oyun türlerinde diyaloglar, ezgisel konuşmalar yerine doğrudan sözlü

¹¹ *Singspiel* şarkılı oyun anlamına gelir ve bir tür geleneksel Alman sahne kültürüdür.

diyalog olarak yazılır. Eser, 1781 yılında Viyana'da bestelenmeye başlamış ve 1782 yılının Mayıs ayı sonlarında tamamlanmıştır. Metin, Christoph Friedrich Bretzner tarafından yazılmış ve Johann Gottlieb Stephanie tarafından uyarlanmıştır. Eserin ilk seslendirilişi, 16 Temmuz 1782 tarihinde Viyana'daki Burg Tiyatrosu'nda gerçekleştirilmiştir (Northover, 2009, s. 15).

Saraydan Kız Kaçırma şarkılı oyunu, iki soprano, iki tenor ve bir bariton solist ile koro ve orkestra için yazılmıştır. Eserde iki klarnet yer alır. Ancak ikinci perdede yer alan *Traurigkeit ward mir zum Loose* ariasında bassethorn eşliğine yer verilmiştir. Bassethornun ayardaki önemli rolü ve günümüzde çalgının pek yaygın olarak kullanılamaması sebebiyle eserin bu bölümü operanın bazı sahnelenmelerinde sıklıkla çıkarılmaktadır (Northover, 2009, s. 15).

1781 yılı, Mozart'ın Viyana'ya yeni taşındığı ve müzik çevresinde yeni bağlantılar kurmaya başladığı bir dönemdir. Eserde yer alan bassethorn, bestecinin bu çalgıyı o dönemde yakından tanımış olabileceğini göstermektedir. Ancak, tıpkı "Gran Partita"da olduğu gibi, Mozart'ın bassethorn ile ne zaman ve nasıl tanıştığına dair kesin bir belge bulunmamaktadır.

Şekil 2.2

"Traurigkeit ward mir zum Loose" ariasının el yazması, 1.-7. arası ölçüler

İki soprano, bas ve üç bassethorn için Noktürnler: K.436 ,K.437, K.438, K.439, K.439a: Besteci, 1787 ile 1788 yılları arasında iki soprano ses, bir bas ses ve üç klarnet için beş adet Noktürn¹² bestelemiştir. Bu eserler ilk olarak Köchel kataloğunda 1783 yılına tarihlendirilmişse de, daha sonraki araştırmalarda bu tarihlenmenin hatalı olduğu düşünülmüş ve bestelerin 1787 yılında yazıldığı kabul edilmiştir. Şan metinleri 18. yüzyılın önemli librettistlerinden biri olan Pietro Metastasio'dur. Metin ve müzik arasındaki sade etkileşim, bu parçaların duygusal içeriğini abartıdan uzak bir anlatımla yansıtmalarını sağlamaktadır (Northover, 2009, s. 19).

Bu eserlerin, Mozart'ın Jacquin ailesiyle olan dostluğuna ithafen yazıldığı düşünülmektedir. Ailenin çocukları Franziska ve Gottfried'in müzikal açıdan yetenekli oldukları ve sıkça şarkı söyledikleri bilinmektedir. Eserin ilk seslendirilişinde soprano partilerini Franziska Jacquin ile bestecinin eşi Constanze Mozart'ın, bas partisini Gottfried Jacquin'in, bassethorn partilerini ise Stadler kardeşlerin seslendirdiği tahmin edilmektedir. Üçüncü bassethornun Anton David ya da Vincent Springer tarafından çalınmış olabileceği öne sürülmektedir. Eserin Jacquin ailesinin evinde düzenlenen bir toplantı ya da eğlencede seslendirilmiş olduğu düşünülmektedir (Northover, 2009, s. 20).

Bestecinin K.436 katalog numaralı *Ecco quel fiero istante* eseri, iki soprano, bir bas ses ve üç bassethorn için yazılmıştır. Metin, Metastasio'nun Canzonetta "La Partenza" eserinden alınmıştır (Northover, 2009, s. 20).

Şekil 2.3

"Ecco quel fiero istante" isimli noktürnü, 1.-6. arası ölçüler K.436

The image displays a musical score for the piece "Ecco quel fiero istante" (K.436). The score is written for three horns (Corno di bassetto I, II, and III) and three vocal parts (Soprano I, Soprano II, and Basso). The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The lyrics are in Italian and are repeated for each vocal part. The lyrics are: "Ee - co quel fiero i - stan - te, Ni - ce, mia Nice ad - di - o. Co - me vivrò, ben mi - o, co - sì lon -".

Kaynak: Mozart, 1881

¹² Noktürn, "gece müziği" kelime anlamında olup genellikle sakin, lirik ve romantik bir karaktere sahip müzik eserlerini ifade eder.

Mozart'ın K.437, *Mi lagnerò tacendo* eseri, iki adet la klarnet ve bir adet sol akortlu bassethorn eşliğinde yazılmış vokal oda müziği eserlerinden biridir. Metin, Metastasio'nun “Siroe” adlı eserinden alınmıştır. Besteci bu özel enstrüman birlikteliğini sadece bu eser için yazmış olup bir daha kullanmamıştır (Northover, 2009, s. 23-24).

K.438 katalog numaralı *Se lontan, ben mio tu sei* eseri, üç vokal ses, iki sibemol bemol klarnet ve bir bassethorn eşliğinde yazılmıştır. Metin, Metastasio'nun *Strafe per musica* eserinden alınmıştır. Bu noktürn, diğer vokal eserlerden belirgin şekilde daha yavaş bir tempoya sahiptir ve metnin yansıttığı duygulara uygun olarak sık sık minör tonalitelere yönelir (Northover, 2009, s. 25-26).

Bestecinin K.439 numaralı *Due pupille amabili* eseri, üç vokal ses ve üç bassethorn için bestelenmiştir. Eserin metninin yazarı kesin olarak bilinmemekle birlikte, diğer noktürnlerde olduğu gibi büyük olasılıkla Pietro Metastasio'ya ait olduğu düşünülmektedir. Sevgi ve şefkat temalarını işleyen bu eser, Mozart'ın özellikle de bassethorn'a duyduğu ilgiyi açıkça yansıtmaktadır (Northover, 2009, s. 26-27).

K.439a katalog numaralı *luci care, luci belle* noktürnü, bestecinin üç vokal ses ve üç bassethorn için yazmış olduğu bir eserdir. Metin, diğer noktürnlerde de olduğu gibi Metastasio'dan alınmıştır. Eserde bassethorn çalgıları vokale tamamen eşlik eden bir görevdedir (Northover, 2009, s. 21).

Üç bassethorn için beş divertimento, K.439b: Yapıt üç bassethorn için yazılmış olup Si bemol Majör tonundadır. Eser toplamda her biri beş bölümden oluşan beş farklı divertimento şeklindedir. Bu divertimentolar;

- No. 1: *Allegro, Menuetto: Allegretto, Adagio, Rondo; Allegro*
- No. 2: *Allegro. Menuetto, Larghetto. Menuetto. Rondo; Allegro*
- No. 3: *Allegro, Menuetto, Adagio, Menuetto, Rondo*
- No. 4: *Allegro, Larghetto, Menuetto, Adagio, Allegro; Rondo*
- No. 5: *Adagio, Menuetto, Adagio, Andante; Romance, Polonaise* olarak bilinmektedir.

Eserler ilk Köchel katalogunda *Anhang*¹³ 229, ikinci güncellenmesinde *Anhang* 229a ve altıncı güncellenmesinde K6 439b katalog numarasıyla bilinmektedir. Bestecinin eserleri 1783 ile 1788 yılları arasında bestelediği düşünülmektedir (Northover, 2009, s. 63).

Şekil 2.4

Divertimento No. 1, 1.-7. arası ölçüler

Kaynak: Mozart, 1975

Divertimentolar, daha Mozart'ın yaşadığı dönemde dahi kaybolmuş eserler olarak anılmaktadır. Bestecinin eşi Constanze Mozart, bu durumdan Anton Stadler'i sorumlu tutmuştur. Constanze, 1800 yılında yayıncı Johann André'ye yazdığı bir mektupta, Mozart'ın Stadler'e içinde çeşitli enstrümanların ve çok sayıda el yazması notanın bulunduğu bir çanta verdiğini belirtmiştir. Aynı mektupta, Stadler'in bu çantayı ya çaldırdığı ya da borçları nedeniyle rehin bıraktığı ifade edilmiştir. Söz konusu divertimentoların orijinal el yazmalarının da bu çantanın içinde yer aldığı düşünülmektedir (Northover, 2009, s. 63).

Eserler ilk olarak 1803 yılında Breitkopf & Hartel basım evi tarafından Mozart'ın adıyla iki bassethorn ve bir fagot için yayımlanmıştır. Ancak fagot ile çalındığında armonik yapıda sorunlar ortaya çıkmış ve çalgıların arasındaki oktav mesafeleri dengesizlik yaratmıştır. Bunun sonucunda daha sonraki düzenlemelerde üç bassethorn için yazılmış olduğu genel kabul görmüştür (Northover, 2009, s. 64).

Piyano ve tahta üflemeliler için beşli, K.452: Mozart'ın bu eseri piyano, obua, klarnet, fagot ve korno için yazılmıştır. Eser 30 Mart 1784'te bestelenmiş ve 1 Nisan 1784 yılında Viyana'daki Burg Tiyatrosunda ilk kez seslendirilmiştir. Bu yapıt, bestecinin 1784 yılındaki yoğun yaratıcılık dönemine denk gelmektedir. 1784 yılında Mozart bu eser

¹³ Almanca'da "ek" veya "ilave" anlamına gelir. Mozart'ın eserlerini listeleyen Köchel katalogunda, "Anhang" (Ah.), bestecinin kesin olmayan, tamamlanmamış ya da kayıp eserleri için kullanılan bir kategoridir.

dışında altı tane piyano konçertosu, bir tane yaylı çalgılar dördlüsü, iki tane piyano sonatı ve iki tane piyano için çeşitlendirmeler bestelemiştir (Zajkowski, 2010, s. 4-5).

Mozart, 10 Nisan 1784 yılında babasına yazdığı mektupta piyanolu beşlisi eseri için şu ifadeleri kullanmıştır;

“Bunca zamandır sana yazmamış olmamdan dolayı sakın üzülme. Şüphesiz, bu süre zarfında ne kadar meşgul olduğumu tahmin edebilirsin. Üç abonelik konserimle¹⁴ büyük başarı kazandım ve tiyatrodaki verdiğim konser de son derece başarılı oldu. İki büyük konçerto ve ardından bir beşli besteledim ki, bu eser en büyük alkışı topladı: Kendi adıma, şimdiye kadar bestelediğim en iyi eser olduğunu düşünüyorum. Bu beşli, bir obua, bir klarnet, bir korno, bir fagot ve piyano için yazıldı. Keşke onu dinleyebilseydin ve nasıl güzel icra edildiğini görebilseydin!” (Anderson, 1938, s. 1302-1303)

Eser, bestecinin ölümünün ardından 1794 yılında Artaria Yayınevi tarafından iki keman, viyola, viyolonsel ve piyano düzenlemesiyle basılmıştır. Eserin el yazmasında yazıldığı şekliyle obua, klarnet, fagot, korno ve piyano için olan düzenlemesi 1800 yılında Gombart Yayınevi tarafından basılmıştır (Zajkowski, 2010, s. 19).

Şekil 2.5

Mozart'ın K.452 eserinin el yazması 1.-7. arası ölçüler

Orkestra için masonik cenaze müziği, K.477: *Maurerische Trauermusik* (Masonik Cenaze Müziği), 1785 yılının kasım ayında Viyana'da bestelenmiştir. Besteci, eserlerini genellikle majör tonda yazmasının aksine bu eseri do minör tonunda yazmıştır. Eserde iki obua, bir klarnet, üç bassethorn, bir kontrfagot, iki korno ve tam yaylı orkestra düzeni

¹⁴ Abonelik konserleri (Abonnementskonzerte), 18. yüzyıl sonu Viyana'sında genellikle aristokrasi ve burjuvazinin belirli bir ücret karşılığında sezonluk veya çoklu giriş hakkı elde ettiği halka açık konser serileridir. Mozart, bu konserler aracılığıyla hem eserlerini tanıtmış hem de doğrudan gelir elde etmiştir.

kullanmıştır. Eser, mason locası üyeleri Mecklenburg-Strelitz Dükü Georg August ve Esterhazy Kontu Franz'ın ölümü anısına bestelenmiştir (Northover, 2009, s. 29-30).

Bu eserin ilk hali *deest Meistermusik, replevil me amariludinibus* (kayıp üstat müziği, beni hüznü sevinçlerle doldurdu) olarak bilinmektedir. Eser 1785 yılının temmuz ayında Viyana'da bestelenmiştir. Orijinal hali, masonik bir tören için tek sesli erkek korusu, iki obua, bir klarnet, bir bassethorn, iki korno ve yaylı çalgılar için yazılmıştır. Besteci eseri aynı yılın aralık ayında yeniden düzenlemiş ve ismini masonik cenaze müziği başlığıyla yeniden adlandırmıştır. Mozart, bu düzenlemesiyle esere bir kontrfagot ve iki bassethorn daha eklemiştir (Northover, 2009, s. 30-31).

Şekil 2.6

Mozart'ın Masonik Cenaze Müziği, 1.-9. arası ölçüler

Adagio.

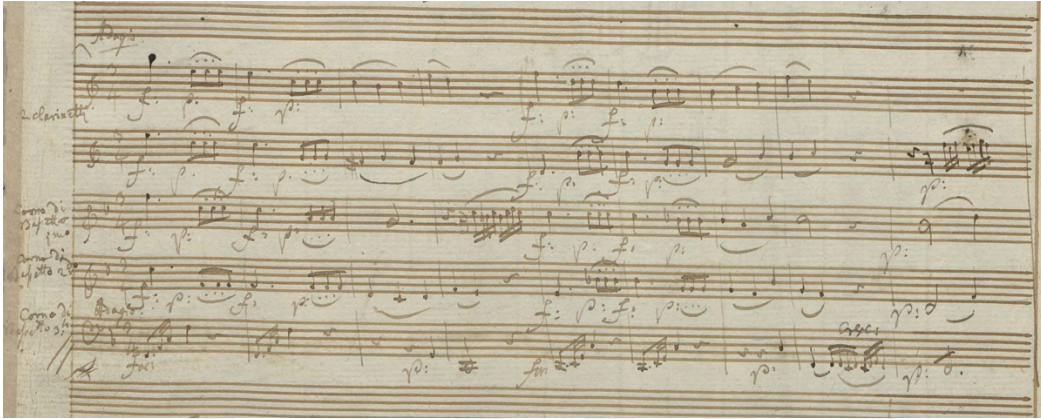
The musical score is for Mozart's Masonic Funeral Music, measures 1-9. It is in the key of B-flat major (one flat) and 4/4 time. The tempo is Adagio. The score is for a full orchestra and includes parts for Corno di bassetto, Oboi, Clarinetto in B, Corno di bassetto, Gran fagotto, Corno in Es., Corno in C., Violino I, Violino II, Viola, and Basso. The score shows the first nine measures of the piece, with dynamics like p (piano) and f (forte) indicated.

Kaynak: Mozart, 1881

İki klarnet ve üç bassethorn için Adagio, K.484a: Eser Si bemol Majör tonunda olup Adagio hızındadır. Köchel kataloğunun üçüncü güncellemesinde 440a, altıncı güncellenmesinde ise 484a katalog numarasını almıştır. İki klarnet ve üç bassethorn için yazılan bu eserin 1782 veya 1783 yıllarında bestelendiği düşünülmektedir. Ancak bazı araştırmalarda eserin Aralık 1784'ten önce tarihlendirilmemesi gerektiği öne sürülmektedir (Northover, 2009, s. 17-18).

Şekil 2.7

Mozart'ın K.484a eserinin orijinal el yazısı, 1.- 9. arası ölçüler

Bu beste, Mozart'ın klarnet ailesinden iki klarnet ve üç bassethorn olmak üzere toplam beş çalgıyı kullandığı tek eser olarak bilinmektedir. Eserin çalımında Anton Stadler, Johann Stadler, Anton David ve Vincent Springer'in yer aldığı düşünülmektedir. Eserin çalımında yer alan beşinci müzisyenin dönemin önemli enstrüman geliştiricisi Raymond Greisbacher veya Theodor Lotz olduğu düşünülmektedir. Bestecinin K.410 katalog numaralı iki bassethorn ve fagot için yazmış olduğu eser gibi bu eserin de masonik çalışmalarda kullanıldığı bilinmektedir (Northover, 2009, s. 18).

İki bassethorn ve fagot için Kanonik Adagio, K.484d: Eser, Köchel kataloğunun üçüncü baskısında K.440d olarak, altıncı baskısında ise günümüzde kullanılan K.484d numarasıyla yer almaktadır. İki bassethorn ve bir fagot için Fa Majör tonunda bestelenmiştir. Bestelenme tarihi kesin olmamakla birlikte, çoğu kaynaklar eserin 1784 ya da 1785 yıllarında Viyana'da yazıldığını belirtmektedir. Bununla birlikte, bazı araştırmacılar eserin yazımının 1782 veya 1783 yıllarına kadar uzanabileceğini öne sürmektedir (Northover, 2009, s. 16). Eserin Anton Stadler ve kardeşi Johann Stadler için yazıldığı düşünülmekte olup Viyana'daki masonlar tarafından ciddi törenlerde kullanıldığı bilinmektedir (Northover, 2009, s. 16).

Şekil 2.8

İki bassethorn ve fagot için Kanonik Adagio, 1.-7. arası ölçüler

Kaynak: Mozart, 1975

İki soprano, bas ve üç bassethorn için “kazonetta” K.549: İki soprano, bir bas ve üç bassethorn için yazılmıştır. Kazonetta formundaki bu vokal parça, bestecinin K.436, K.437, K.438, K.439 ve K.439a katalog numaralı noktürnlerinden farklı olarak, 1788 yılının temmuz ayında Viyana’da bestelenmiştir. Eserde kullanılan metin, Pietro Metastasio’nun *L’Olimpiade* operasından alınmıştır (Northover, 2009, s. 28).

Şekil 2.9

Mozart’ın K.549 numaralı eseri, 1.-6. arası ölçüler

Kaynak: Mozart, 1881

Kaynak: Mozart, 1881

“Figaro’nun Düğünü” Operası K.492: Orijinal ismi *Le nozze di Figaro, ossia la folle giornata* olan bu eser, bestecinin 1786 yılında bestelediği bir operadır. Eser K.492 katalog numarasına sahip olup komik opera¹⁵ türündedir. Pierre Beaumarchais’nin “Figaro’nun Serüvenleri” eserinden alınmış olup librettosu Lorenzo da Ponte tarafından hazırlanmıştır (Northover, 2009, s. 35-36).

Eserin ilk gösterimi 1 Mayıs 1786 yılında Viyana’daki Burg Tiyatrosu’nda yapılmış ve aynı yıl içinde birçok kez sahnelenmiştir. “Figaro’nun Düğünü” Operası, 1787 ve 1788

¹⁵ İtalyancası “opera buffa” olup güldürücü bir biçimde yazılan opera türüdür.

yıllarında hiç oynanmamış olup 1789 yılında tekrar sezona alınmıştır. Mozart, operasının yeniden sahnelenmesi için 1789 yılının ağustos ayında iki yeni aria eklemiş ve opera bu eklemelerle tekrar sahnelenmeye başlamıştır. Operaya K.577 katalog numarasıyla *Al desio di chi t'adora* ve K.579 katalog numarasıyla *Un moto di gioia* ariaları eklenmiştir (Northover, 2009, s. 36).

Şekil 2.10

"Al desio di chi t'adora" ariyası, 1.-4. arası ölçüler

Aria

Corno di Bassetto 1

Corno di Bassetto 2

Bassoons 1 & 2

Horns 1 & 2 in F

Violin I

Violin II

Viola

Susanna

Basso

Al de - si - o di chi t'a - do - ra vie - ni, vo - la, o mia spe -

Kaynak: Mozart, 2005

Al desio di chi t'adora başlıklı ariyası, rondo formunda bestelenmiş olup eserin orkestrasyonunda iki adet bassethorn yer almaktadır. Bu ariyada, Mozart'ın bassethorn çalgısını Anton Stadler'e ithafen kullandığı düşünülmektedir. Johannes Brahms'ın bu eseri dinledikten sonra bassethorn için yaptığı yorum dikkat çekicidir: "Hiçbir enstrüman insan sesine bu kadar yakın bir tınıya sahip değildir; çalgının sesi viyolonsel ile klarnet arasında bir yerde durur." Bu değerlendirme, bassethorn'un karakteristik tınısının vokal benzerliğine işaret etmesi açısından önemlidir. Günümüzde bu aria bassethorn çalgısının nadir kullanımı sebebiyle genellikle çalınmamaktadır (Northover, 2009, s. 36).

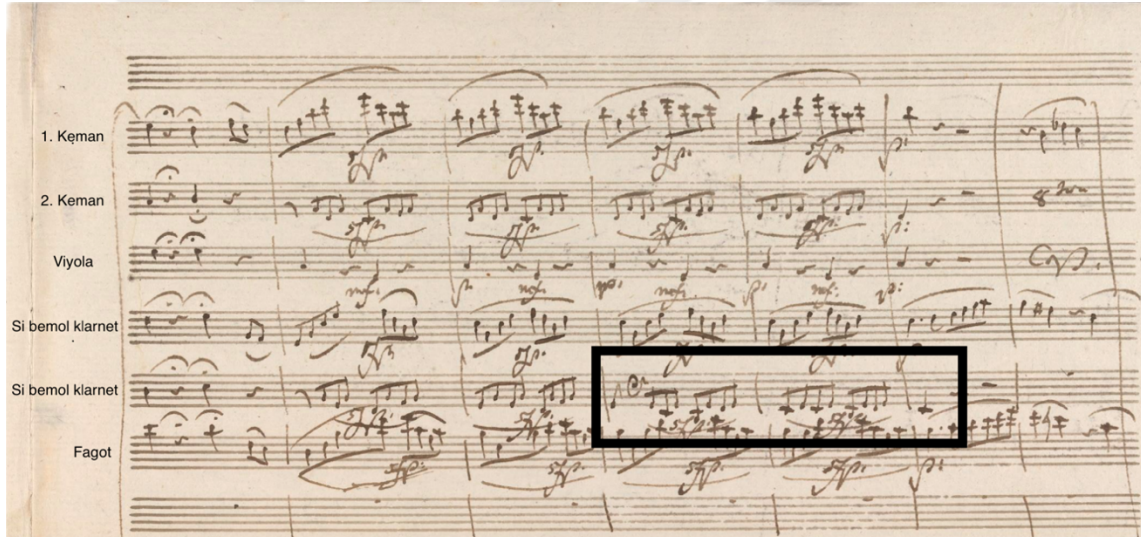
"Cosi fan tutte" operası, K.588: *Cosi fan tutte ossia, La scuola degli amanti* ya da bilinen Türkçesiyle "Bütün Kadınlar Böyle Yapar, Aşıklar Okulu" iki perdeden oluşan *drama*

*giocoso*¹⁶ türünde bir operadır. Üç soprano, bir tenor, iki bariton solist, koro ve orkestra için yazılmıştır. Orkestrasyonunda iki adet klarnet bulunmaktadır. Bu eser 1789 sonbaharında Viyana'da yazılmaya başlanmış ve 1790 yılının Ocak ayında tamamlanmıştır. Librettosu Lorenzo da Ponte tarafından yazılmıştır ve 26 Ocak 1790 tarihinde Viyana'daki Burg Tiyatrosu'nda ilk kez sahnelenmiştir (Northover, 2009, s. 42).

Bestecinin 24 numaralı *Ah! lo veggio* isimli ariasının 79. ölçüsünde ikinci klarnet için yazdığı notalar oldukça dikkat çekicidir. Mozart, bu bölümde ikinci klarnet için soprano klarnette bulunmayan pes notalar kullanmıştır. Bu durum, bestecinin orkestrasyonda birinci klarnet için soprano klarneti tercih ederken ikinci klarnet için basset klarnet kullanmayı seçtiğini göstermektedir (Northover, 2009, s. 42).

Şekil 2.11

Mozart'ın el yazısıyla *Così van Tutte* Operası'nda klarnet için yazdığı alt sesler

“Sihirli Flüt” K.620: Yapıt, iki perde olarak yazılmış bir şarkılı oyundur. Bu eser, dokuz soprano, dört tenor ve beş bariton solist ile koro ve orkestra için yazılmıştır. Orkestranın içerisinde ise iki klarnet ve iki bassethorn yer alır. Besteci, eserin bestelenme sürecine 1791 yılının baharında başlamış ve eylül ayında tamamlamıştır. Librettosu Emanuel Schikaneder tarafından yazılan şarkılı oyunun 30 Eylül 1791 yılında Viyana’daki Wieden

¹⁶ 8. yüzyılda özellikle İtalyan opera geleneğinde kullanılan bir terimdir ve kelime anlamı olarak “şakacı drama” anlamına gelmektedir. Genellikle hem ciddi (*drama*) hem de komik (*giocoso*) unsurların bir arada bulunduğu opera türlerini tanımlamak için kullanılır.

Tiyatrosunda ilk temsili gerçekleştirilmiştir. Mozart'ın bu eserinde yoğunlukla masonik semboller olduğu bilinmektedir (Northover, 2009, s. 44).

Eserin özellikle sekizinci bölümü olan “Finale”, dokuzuncu bölümü “Preister Marşı” ve onuncu bölümü olan “korolu aya” bölümlerinde orkestrasyonda klarnetler yerine bassethornlar yer almaktadır (Northover, 2009, s. 44).

Şekil 2.12

“Sihirli Flüt” eserinin 10 numaralı ayaşı, 1.-10. arası ölçüler

Adagio.

Corni di Bassetto.

Fagotti.

Tromboni Alto e Tenore.

Trombone Basso.

Viola I.

Viola II.

Sarastro.

Violoncello.

O I - sis und O - si - ris, schenket der Weisheit Geist dem

Kaynak: Mozart, 1879

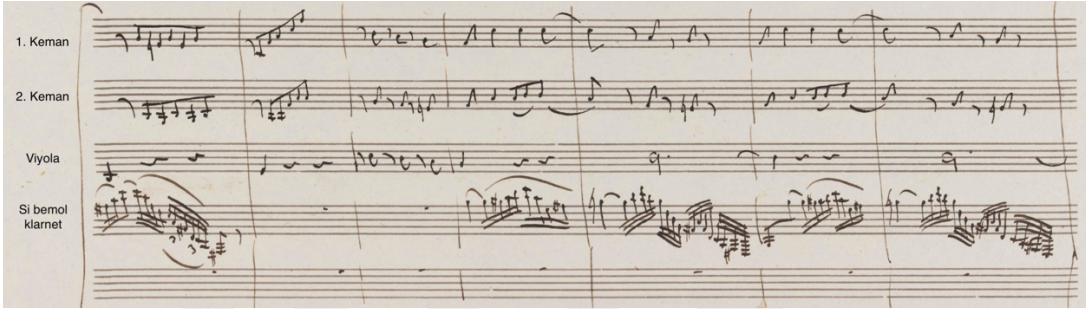
Titus'un Merhameti Operası, K.621 (*La Clemenza di Tito*): İki perdeden oluşan bir *opera seria*¹⁷dir. Opera, dört soprano solist, bir tenor solist, bir bariton solist, koro ve orkestra için yazılmıştır. Orkestrada sibemol akortlu basset klarnet, bir de fa akortlu bassethorn yer alır. Eser 1791 yılının temmuz ortasında Viyana'da bestelenmeye başlanmış, 5 Eylül 1791 tarihinde Prag'da tamamlanmıştır. Librettosu Pietro Metastasio'ya ait olup Caterino Mazzola tarafından tamamlanmıştır. Eser II. Leopold'un Bohemya Kralı olarak taç giyme töreni için bestelenmiştir. Operanın ilk gösterimi 6 Eylül 1791 tarihinde Prag Ulusal Tiyatrosu'nda gerçekleşmiştir. Bu eser aynı zamanda Mozart'ın son operası olarak bilinmektedir (Northover, 2009, s. 46).

¹⁷ 18. yüzyılın İtalya kökenli ciddi ve dramatik operalarına verilen isimdir. Genellikle soylulara hitap eden mitolojik veya tarihi hikâyeleri işler.

Operanın özellikle bazı bölümlerinde klarnetlere önemli roller düşmektedir. Örneğin, birinci perdenin *Parto! Ma tu ben mio* isimli dokuzuncu aryasında, basset klarnet virtüöz melodileri ve soprano ile kurduğu müzikal diyaloglarla öne çıkar. Mozart, basset klarnetin pes seslerini de aryada oldukça aktif kullanmıştır. Çalgı yalnızca melodik tınlar ile sopranoyla diyaloga girmekle kalmaz, aynı zamanda kalın sesleri kullanarak sopranoya eşlik eşlik eder (Northover, 2009, s. 46).

Şekil 2.13

“Parto ma tu ben mio” aryasının orjinal el yazması, 27.-33. arası ölçüler

Mozart'ın Titus'un Merhameti operasında klarnetin ön planda olduğu bir diğer arya ise ikinci perdedeki yirmi üçüncü arya olan *Non piu di fiori*'dir. Mozart, bassethorn'un hem melodik bir enstrüman hem de bir bas enstrümanı çok iyi anlamış ve bu özellikle bu aryada çalgının bu özelliklerini çok iyi göstermiştir (Northover, 2009, s. 46).

Diğer bassethorn ve basset klarnet içeren eserlerde olduğu gibi, bu iki aryayı da Mozart'ın bassethorn virtüözü Anton Stadler için yazdığı bilinmektedir. Stadler'in, operada bu icra etmek üzere Prag'a gitmiştir (Northover, 2009, s. 46).

Requiem¹⁸, K.626: Amatör müzisyen olan Kont Franz Walsegg'in siparişi üzerine yazılmış bestecinin en bilinen yapıtlarından biridir. Re minör tonunda olan eser soprano, mezzo-soprano, tenor ve bariton solistler, koro ve orkestra için yazılmıştır. Eserin orkestrasyonunda iki tane bassethorn yer almaktadır. Mozart bu eseri 1791 sonbaharında Viyana'da bestelemeye başlasa da eseri tamamlayamadan hayatını kaybetmiştir. Eseri bestecinin öğrencileri Joseph Eybler ve Franz Xaver Süssmayr 1792 yılında

¹⁸ Latince "*Requiem aeternam dona eis, Domine*" (Onlara ebedi istirahat ver, Ey Rab) duasından adını alan bir türdür ve genellikle ölümler için yazılmış bir dini müzik eseri anlamına gelir.

tamamlamıştır. *Requiem*, bestecinin son eseri olarak bilinse de tamamladığı son eser K.623 katalog numaralı Masonik Kantat eseridir (Northover, 2009, s. 50).

Requiem 8 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; *Requiem aeternam*, *Kyrie*, *Sequenz*, *Offertorium*, *Sanctus*, *Benedictus*, *Agnus Dei* ve *Lux aeterna* bölümleridir. Mozart eserin yalnızca ilk bölümünü tamamlayabilmiştir. *Kyrie* ve *Sequenz* bölümlerini taslak olarak bırakmıştır. Günümüzde eserin en çok bilinen bölümü olan ve *Sequenz* bölümünün içinde yer alan *Lacrymosa* bölümünün yalnızca sekiz ölçüsünü yazmıştır. Besteci, *Sanctus*, *Benedictus* ve *Agnus Dei* bölümlerine hiç başlamamıştır (Northover, 2009, s. 51).

Bassethorn çalgısı bestecinin eserinde çok önemli bir yer tutar. Eser, bassethorn tarafından duyurulan tema ile başlanır. Çalgı, eserin tüm bölümlerinde yer alarak melankoliyi, yumuşaklığı ve samimiyeti ifade etme yeteneği ile klarnet ve kornların yerini almıştır (Northover, 2009, s. 51-52).

Şekil 2.14

Mozart'ın "*Requiem*" eserinin orjinal el yazması, 1.-6. arası ölçüler

2.2.2.2. Klarnetli tamamlanmamış eserleri

Tezin bu kısmında bestecinin, içinde klarnet bulunan ancak tamamlanmamış eserlerinin tarihsel gelişimleri ve klarnet repertuarındaki önemlerinden bahsedilmektedir. Kaynak sınırlılığı sebebiyle Keith Northover'ın "The Works of W. A. Mozart For The Bassethorn: An Annotated Bibliography Including A Catalogue Discussion And Review of Mozart's Works Utilizing Bassethorn and Basset Clarinet" tezinden faydalanılmıştır.

İki klarnet ve üç bassethorn için Allegro assai, K.484b: Yapıt, iki adet si bemol klarnet ve üç adet bassethorn için yazılmıştır Köchel'in ilk katalog numarasına göre K.440, üçüncü güncellemesine göre K.440b, altıncı güncellemesine göre de K.484b numarasına sahip olan eser yalnızca yirmi iki ölçüden oluşmaktadır. Bestecinin bu eserin neden yarım kaldığı ve bitirilmediği bilinmemektedir (Northover, 2009, s. 61).

Şekil 2.15

İki klarnet ve üç bassethorn için Allegro assai, 1.-5. arası ölçüler

Allegro assai

Clarinetto I in Si^b/B

Clarinetto II in Si^b/B

Corno di bassetto I in Fa/F

Corno di bassetto II in Fa/F

Corno di bassetto III in Fa/F

Kaynak: Mozart, 1979

İki klarnet ve üç bassethorn için "Adagio", K.484c: Bestecinin katalog numarası K.440c ya da en son yinelenişiyle K.484c olan Adagio eseri bir adet do klarnet ve üç adet bassethorn için yazılmış ancak tamamlanmamıştır. Fa Majör tonunda olan bu eser 1787 yılları ile 1789 yılları arasında yazılmıştır (Northover, 2009, s. 60).

Şekil 2.16

İki klarnet ve üç bassethorn için “Adagio”, 1.-4. arası ölçüler

Entstanden Wien, vermutlich Ende 1785 ^{*)}

Adagio

Clarinetto in D/C

Corno di bassetto I in F/F

Corno di bassetto II in F/F

Corno di bassetto III in F/F

Kaynak: Mozart, 1979

Piyano ve tahta üflemeliler için “Larghetto”, K.452a: Bestecinin yalnızca yavaş bir giriş bölümünü içeren tamamlanmamış bir piyano beşlisi çalışmasıdır. Eser piyano, obua, klarnet, bassethorn ve fagot için yazılmış olup Si bemol Majör tonundadır. Yalnızca 35 ölçüsü yazılmış bu eserin 1783 yılında Viyana’da bestelenmeye başlandığı tahmin edilmektedir (Northover, 2009, s. 53).

Bassethorn için “Allegro”, K.484e: Eser Fa Majör tonunda olup iki ya da ikiden fazla bassethorn için bestelendiği düşünülmektedir. Günümüze eserin yalnızca bassethorna ait 32 ölçülük bir kısmı ulaşmıştır. Bu yüzden eserin tam olarak hangi amaçla yazıldığı belirsizdir. Eserin orijinal el yazısı Salzburg’da bulunmaktadır (Northover, 2009, s. 31-32).

Şekil 2.17

Bassethorn için “Allegro”, 1.-5. arası ölçüler

Entstanden Wien, vermutlich Ende 1785 ^{*)}

Allegro

Corno di Bassetto 1mo

Kaynak: Mozart, 1979

Klarnet, iki keman, viyola, viyolonsel için “Allegro”, K.516c: Mozart’ın si bemol klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için yazmış olduğu eseri tamamlanmamış olarak kabul edilmektedir. Günümüze yalnızca 93 ölçülük bir kısmı ulaşmış bu eser, Allegro hızında olup Si bemol Majör tonundadır. 1789 sonları ile 1791 yılları arasında Viyana’da bestelendiği düşünülmektedir. Eserde özellikle 55. ölçüden sonra özellikle görülen pes notalar, eserin basset klarnet için tasarlandığını ortaya koymaktadır (Northover, 2009, s. 59).

Şekil 2.18

Mozart'ın K.516 numaralı eseri, 55.-59. arası ölçüler

Si bemol klarnet

1. Keman

2. Keman

Viyola

Viyolonsel

Kaynak: Mozart, 1887

Piyano konçertosu K.537b: Mozart'ın tamamlanmamış piyano konçertosu, 6 ölçülük bir taslak olarak bırakılmış olup re minör tonundadır. Eserin orkestrasyonunda bassethorn klarnet bulunmaktadır. Tamamlanmayan eserin 1786 yılının sonlarında Viyana'da bestelenmeye başlandığı düşünülmektedir ve bassethorn için herhangi bir nota yazılmamıştır (Northover, 2009, s. 55).

Klarnet ve üç bassethorn için “Adagio”, K.580a: Yapıt Adagio hızında ve Fa Majör tonundadır. Eserin yalnızca 73 ölçülük bir giriş kısmı yazılmış olup 1788 yılında Viyana'da bestelendiği düşünülmektedir. Eserin orijinal el yazısında *cor anglais* (korangle) ibaresi yer almaktadır. Bu yazı, eserin enstrümantasyonunun belirlenmesinde çeşitli tartışmalar ortaya çıkarmıştır (Northover, 2009, s. 60-61).

Şekil 2.19 Klarnet ve üç bassethorn için “Adagio”, 1.-5. arası ölçüler

Entstanden Wien, vermutlich September 1789 ☺

[Clarinetto in Si b/B]

[Corno di bassetto I in Fa/F]

[Corno di bassetto II in Fa/F]

[Corno di bassetto III in Fa/F]

Kaynak: Mozart, 1799

Klarnet, bassethorn, keman, viyola ve viyolonsel için “Allegro”, K. 580b: Mozart'ın bir başka tamamlanmamış eseri do klarnet, bassethorn, keman, viyola ve viyolonsel için oda müziği beşlisidir. Eserin düzeninde yaylılarla beraber hem klarnet hem de bassethorn çalgılarının aynı anda kullanılması daha önce rastlanılmış bir kombinasyon değildir. Eser

Allegro hızında olup 102 ölçüden oluşur. Tonu Fa Majör olup 1787 yılında K.581 katalog numaralı klarnetli beşlisi ile aynı dönemde Viyana’da bestelenmiştir (Northover, 2009, s. 57-58).

Besteci eserin ilk sergi bölümünün sonuna kadar melodiyi eşlik olmadan yazmıştır. Günümüzde eksik olan eşlik kısmını birçok müzikolog tamamlamıştır. Eserin günümüzdeki icrasında Mozart’ın yazım stiline olan uygunluğundan dolayı müzikolog Franze Beyer’in düzenlemesi tercih edilmektedir (Northover, 2009, s. 58).

Şekil 2.20

Mozart’ın K.580b numaralı eseri, 7.-11. arası ölçüler

Klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için “Rondo”, K.581a: Eser klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için La Majör tonunda ve Rondo formunda yazılmıştır. Yalnızca 89 ölçüsü tamamlanan eserin 1790 ile 1791 yılları arasında Viyana’da yazıldığı düşünülmektedir (Northover, 2009, s. 55-56).

Eserde kullanılan klarnetin ses aralığında bulunmayan sesleri içermesinden dolayı bestenin bir basset klarnet için yazıldığı tahmin edilmektedir (Northover, 2009, s. 56).

Şekil 2.21

Mozart'ın K.581a numaralı eseri, 1.-7. ve 51.-59. arası ölçüler

Entstanden Wien, September 1789 (?)

Kaynak: Mozart, 1958

Bassethorn konçertosu, K.621b: Bu eser, ilk K.584b numarasıyla Köchel kataloğuna eklenmiş, ardından K.621b olarak güncellenmiş bir bassethorn konçertosudur. Mozart bu konçertonun yalnızca 199 ölçüsünü yazmıştır. Eser, Sol Majör tonunda ve sol akortlu bir bassethorn için yazılmış olup bestecinin ilerleyen sürede yazacağı K.622 katalog numaralı klarnet konçertosu ile neredeyse aynıdır. Eserin eskizi 1951 yılında İsviçre'nin Winterthur kentinde bulunmuştur. K.622 numaralı klarnet konçertosunun hangi klarnete yazıldığına dair yaşanan tartışmayı sonlandıran bu eskiz, aynı zamanda bestecinin klarnet için tamamladığı tek konçertonun aslında başka bir eserin düzenlemesi olduğunu öne sürmektedir (Northover, 2009, s. 39-40).

Şekil 2.22

Mozart'ın Bassethorn konçertosu eserinin orjinal el yazması

Konçertonun tamamlanmayıp tonunun değiştirilerek ileri bir zamanda tekrar yazılmış olması birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Klarnet sanatçısı ve araştırmacı Pamela Wetson'a göre K.621b numaralı klarnet konçertosu, Mozart'ın bir başka arkadaşı Vincent Springer için yazılmıştır. Wetson ayrıca o dönem Mozart'ın çevresinde yalnızca Springer'in sol akortlu bir bassethorn ile performans sergilediğini öne sürmüştür (Northover, 2009, s. 40-41).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 STADLER- MOZART İLİŞKİSİNİN KLARNET REPERTUVARINA KATKISI

Kaynaklara göre, Wolfgang Amadeus Mozart'ın etrafındaki klarnetçiler arasında Anton Stadler, Johann Stadler, Vincent Springer, Anton David ve Theodor Lotz yer almaktadır. Besteci, bu arkadaşlıkları sayesinde klarneti daha yakından tanımıştır. Klarnetin sunduğu sıcak tınısından ve insan sesine benzer sesinden etkilenerek klarnet, basset klarnet ve bassethorn için tamamlanmış ya da tamamlanmamış birçok eser bestelemiştir. Bestecinin yazdığı bu eserlerden bazılarını özellikle Anton Stadler için yazıldığı açıkça bilinmektedir. Bunlar klarnet, viyola ve piyano için trio, "Kegelstatt" K.458, klarnetli beşli K.581 ve K.620 katalog numaralı klarnet konçertosudur.

Tezin bu bölümünde, bu eserlerin tarihsel gelişimi ve yapısal analizleri ele alınacaktır.

3.1. Klarnet, Viyola ve Piyano İçin Trio “Kegelstatt”, KV. 498

Mozart, bestelerinde en çok keman ve piyano enstrümanlarına yoğunlaşmış olsa da viyolaya farklı bir ilgi duymuştur. Bu ilgi, viyolaya eserlerinde verdiği işlevlerden ve çalgıyı kullanma biçiminden açıkça anlaşılmaktadır. Mozart’ın yaşadığı döneme kadar yazılmış müziklerde viyola, genelde yaylı çalgılar grubundaki armonik dolgunluğu desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Ancak Mozart, viyolanın melodik ve kontrapuntal olarak da değerlendirilebileceğini düşünerek çalgıya daha etkin roller vermiştir. Bestecinin viyola ile olan bağı, yalnızca bestelerinde çalgıya verdiği rollerle değil aynı zamanda bir icracı oluşuyla da dikkat çekmiştir. Kendisi iyi bir kemancı olmasının yanı sıra aynı zamanda viyola da çalabilmekteydi.

Wolfgang Amadeus Mozart’ın viyola sevgisi oda müziği eserlerindeki kullanımıyla da açıkça gözlemlenmektedir. Besteci, yaylı dörtlü eserlerinde viyolaya sıklıkla keman ile diyalog kuran bir rol vermiştir. Ayrıca Mozart, iki keman, iki viyola ve bir viyolonselden oluşan topluluk için dört eser bestelemiştir. Bu kombinasyonda oda müziği yazan ilk besteci olmasa da, iki viyolayı bu tür içinde en etkili şekilde kullanan bestecilerden biri olduğu söylenebilir.

Mozart’ın viyola ve orkestra için bir konçerto bestelememiştir. Ancak bestecinin keman, viyola ve orkestra için bir senfonik konçertantı bulunmaktadır. Mozart bu eseri 1779 yılında Salzburg’da bestelemiştir. Senfonik konçertant eserinden sonra viyola çalgısını en aktif kullandığı eser, 1786 yılında bestelediği klarnet, viyola ve keman enstrümanlarından oluşan “Kegelstatt” triosu olmuştur.

Bestecinin bu eserinin ismi Almanca’da “Kegel” ya da “Kegelspiel” olarak bilinen *bowling* oyununa benzer bir oyundan gelmektedir. “Kegelstatt” kelimesi, Viyana’da oyunun oynandığı açık alanlara verilen bir isimdir. Bestecinin mektuplarına bakıldığında, 1786 yılının yaz aylarında Kegel oyununa özel bir ilgi duyduğu söylenebilmektedir. “Kegelstatt” takma ismi her ne kadar Mozart’ın K.498 numaralı triosunun başlığı olsa da kaynaklar ismin bu eserle doğrudan ilişkili olduğunu söyleyememektedir. Mozart’ın bestelediği K.487 numaralı iki korno için 12 düet eserinin ilk sayfasında “27 Temmuz 1786, top oynarken (untern Kegelschieben)” notu yer almaktadır. Mozart’ın yalnızca bu eserinde kegel hakkında bir metin bulunmaktadır. Tüm bu bilgilerin sonucunda araştırmacılar, editör Ludwig Köchel’in bestecinin ölümünün ardından eserlerini derlediği esnada bir karışıklık yaptığını ve “Kegelstatt” ismini kendi inisiyatifiyle

yanlışıyla iki korno için yazılan düetleri yerine K.498 numaralı trio eserine koyduğunu düşünmektedir (Klorman, 2016, s. 19-23).

Besteci K.498 “Kegelstatt” triosunu yakın arkadaşı Nikolaus Joseph von Jacquin’ in evinde seslendirmek üzere bestelemiştir. Nikolaus Joseph von Jacquin (1727-1817) Avusturyalı bir botanikçi, kimyager ve Viyana Üniversitesinde çalışmış önemli bir profesördür. Kendisi bitki türlerini sistematik olarak sınıflandırmasıyla tanınmakta olup bunun yanı sıra birçok yeni bitki türü keşfetmiştir. Nikolaus aynı zamanda flüt çalmaktadır. Mozart, Viyana’da yaşadığı dönemde müzikle iç içe olan Jacquin ailesi ile çok iyi ilişkiler içerisinde olmuştur. Besteci, Nikolaus von Jacquin’in kızı olan Franziska von Jacquin’e piyano dersi vermiştir. Franziska piyanonun yanı sıra şarkı söylemeye de oldukça ilgi duymuştur. Etkileyici bir bas sesi olan Jacquin ailesinin küçük oğlu Gottfried, kardeşi gibi amatör olarak şarkı söylemeye ilgili olup Mozart’ın yakın arkadaşlarından birisi olmuştur. Mozart, K.498 numaralı “Kegelstatt” eserinin yanı sıra Jacquin ailesi için birçok farklı eser bestelemiştir. Bunlar;

- *Liebes Manndel, wo ist’s Bandel*, iki şan ve orkestra için şarkı K.441
- *Ich möchte wohl der Kaiser sein*, şan ve orkestra için şarkı, K.539
- *Mentre ti lascio, o figlia*, şan ve orkestra için şarkı, KV. 513
- İki soprano, bas ve üç bassethorn için Noktürnler, K.436, K.437, K.438, K.439
- *Piu non si trovano*, iki soprano, bas ve üç bassethorn için Kanzonetta KV 549
- *Lo ti lascio, o cara, addio*, şan ve orkestra için şarkı, K. 621a katalog numaralı eserleridir.

Besteci K.441 katalog numaralı eserini Gottfried von Jaquin ve eşi Constanze Weber için, K.513, K. 539 ve K.621a katalog numaralı eserlerini doğrudan Gottfried von Jaquin için yazmıştır. K.436, K.437, K.438, K.439 ve K.549 katalog numaralı eserlerini ise Gottfried ve Franziska von Jacquin için bestelemiştir. Bu eserlerde bassethornları Stadler kardeşler, Anton David ya da Vincent Springer’in çaldığı düşünülmektedir (Grove, 1880, s. 28-29).

“Kegelstatt” eseri 23 Temmuz 1786 tarihinde bestelenmiştir. Yine aynı yılın yaz aylarında seslendirildiği tahmin edilmektedir. Mozart, genelde yaylı çalgılar dörtlüsü,

orkestra eserleri veya piyano ve keman sonatları gibi dönemin yaygın topluluk türlerine beste yapmak yerine daha önce hiç yapılmamış viyola, klarnet, piyano kombinasyonuna eser bestelemeyi tercih etmiştir. Bunun sebebi olarak Anton Stadler'in klarnet becerisine duyduğu hayranlık ve öğrencisi Franziska Jacquin'i çok başarılı bulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mozart bu eserin ilk seslendirilişini Jacquin ailesinin evinde gerçekleştirmiştir. Bestecinin öğrencisi Caroline Pichler'in otobiyografisindeki anlatımına göre, Jacquin ailesinin evinde çarşamba akşamları dostluk ve eğlenceye adanmış buluşmalar gerçekleşmekteydi. Bu etkinliklerde öğretici sohbetler yapılması ve çeşitli eğlencelerin olmasının yanı sıra Franziska'nın piyano çaldığı belirtilmektedir. Pichler'e göre Franziska Mozart'ın en yetenekli kadın öğrencisiydi (Klorman, 2016, s. 21-22).

Eserin ilk çalımının gerçekleştiği akşamda klarneti Anton Stadler, viyolayı Mozart, piyanoyu ise Franziska Jacquin çalmıştır. “Kegelstatt” eseri yalnızca bir oda müziği eseri değil, aynı zamanda bir dostluk göstergesi olarak görülmektedir. Mozart, bu eseri Franziska, kendisi ve Anton Stadler'e Jacquin ailesinin evinde çalınması için yazmıştır.

Bestecinin Jacquin ailesi ve Anton Stadler ile arkadaşlığının sonucu, klarnet, viyola ve piyano kombinasyonuna bir oda müziği eseri yazmasını sağlamıştır. Bu eser müzik tarihinde bu enstrümanların birlikte çaldığı ilk eser olarak bilinmektedir. İlerleyen dönemlerde bu kombinasyon için Max Bruch 8 Parça, Robert Schumann ise “Maerchenerzaehlungen (Peri Masalları)” eserlerini bestelemiştir.

3.1.1. Yapısal Analizi

Mozart'ın klarnet, viyola ve piyano için yazmış olduğu 498 katalog numaralı “Kegelstatt” eseri Mi bemol Majör tonundadır. Besteci, bu eserinde üç çalgıya da eşit rol dağılımı yapmaya özen göstermiş, her çalgının kendine has bireysel özelliklerini gösterebileceği karşılıklı diyalog alanları yaratmıştır. Eser, üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; *Andante*, *Menuetto* ve *Rondo*'dur.

Şekil 3.1

Mozart'ın "Kegelstatt" eserinin orjinal el yazması

Eserin ilk bölümü *Andante* hızındadır. Bölüm, dengeli ve akıcı olup lirik bir anlam taşımaktadır. Eserin en içten ve duygusal melodilerini taşıyan bölüm, 6/8 birleşik ölçü yapısında olup sonat formunda yazılmıştır. Bu bölüm, sunum, gelişme ve tekrardan oluşan üç ana kısımdan oluşmaktadır. Eser, piyano ve viyolanın karşılıklı diyalogları ile başlar. Ardından ana tema ilk olarak klarnet tarafından sunulup piyano ve viyola ile desteklenir. Gelişme bölümünde, bölümün ana melodisi tonal değişimler ve tematik çeşitlemeler ile kendisini tekrar eder. Tekrar bölümünde ise ana temaya geri dönülerek eserin bütünlüğü yeniden sağlanır.

İkinci bölüm *menuetto*¹⁹ karakterindedir. Bölüm, klarnet ve piyano tarafından sunulan canlı bir açılış ile başlar ve net bir dans hissi oluşturulur. Si bemol Majör tonunda olan bu bölümde viyolanın eşlik figürleri esere canlılık ve derinlik katar. Mozart, gelenekselleşmiş *menuetto* formuna sadık kalsa da zaman zaman vurguların yerini değiştirerek yenilik yaratmak istemiştir. Trio bölümünde eser sol minör tonuna geçer ve müzikal anlatımı dramatik bir noktaya taşır. Eserin bu kısmında klarnet ve piyanoda ters yönde ilerleyen melodik figürler bulunur. Viyola ise daha çok armonik yapıya destek

¹⁹ 17. ve 18. yüzyıllarda yaygın olarak kullanılan zarif ve ölçülü bir dans formudur. Genellikle orta tempoda ve 3/4'lük ölçü formunda yazılır. Menuetto formundaki her vuruş, yapılan danstaki bir adıma denk gelmektedir. İlk olarak saray dansı olarak ortaya çıkmış, ardından müzik formlarında (özellikle klasik senfoni ve sonat formalarında) sıkça kullanılmıştır.

eşlik figürleri çalar. Trio kısmının sonunda klarnet ve viyolanın hareketleri güçsüzleşerek kısa bir köprü ile ana temaya bağlantı sağlanır. Koda bölümüne gelindiğinde ise bu bölüm içerisinde sunulan figürlerin genişletilmiş çeşitlemeleri duyulur ve dans formunda geleneksel bir bitiriş sağlanır.

Üçüncü bölüm *Rondo*²⁰ formunda olup Allegretto hızındadır. *Rondo* formu A-B-A-C-A olarak analiz edilse de Mozart bu bölümü daha özgür bir şekilde ele alarak genişletmiştir. Üçüncü bölüm, eserin ana tonu olan Mi bemol Majör tonunda olup eserin en hızlı ve canlı bölümüdür. Bölüm, klarnetin duyurduğu sade ve hareketli temayla başlar. Tema, piyano tarafından süslenmiş ve geliştirilmiş olarak devam eder. İlk tema duyulduğunda viyola temaya yalnızca eşlik ediyor olsa da ilerleyen duyuluşlarında melodik figürü paylaşarak aktif bir katılım sağlar. İlk ara bölüme gelindiğinde (b formuna) eserin tonu viyolanın öfkeli melodisiyle do minör tonuna geçer. Klarnetin viyolaya eşliği ve piyanonun sakin sololarıyla ara kısım devam eder. Eserdeki öfkeli melodiler ile oluşan gerginlik, yerini Si bemol Majör tonuna bırakarak bir yumuşama sağlanır. Bölümün ilk melodisi bu sefer viyolanın solosu ile duyulur ancak uzun sürmeden ikinci ara bölüme (c formuna) geçilir. İkinci ara kısım huzurlu melodilerle devam ederek tekrar rondo temasına (a formuna) dönülür. Klarnet, viyola ve piyano farklı oktavlarda ana temayı seslendirerek eserin heyecanını artırır. Bölümün sonunda klarnet, viyola ve piyano hızlı figürler çalarak birbirleriyle neşeli bir diyalog içerisine girer. Eserin kapanışında çalgılar sanki eğlenceye katılmış üç dost gibi coşkuyla eseri tamamlar (Klorman, 2016, s. 32-38).

3.2. Klarnetli Beşlisi, K.581

Mozart'ın "Kegelstatt" üçlüsü dışında üflemeli çalgılar ve yaylı çalgıları ile kullandığı birçok oda müziği eseri olmuştur. Besteci, 1777 yılında Mannheim'da bulunduğu sırada Hollandalı amatör flüt sanatçısı Ferdinand De Jean tarafından flüt için konçerto ve oda müziği eserleri bestelemesi için sipariş almıştır. Bunun üzerine besteci flüt, keman, viyola ve viyolonsel çalgıları için dört eser bestelemiştir. 1781 yılında Mozart, yakın arkadaşı Avusturyalı dönemin ünlü korno virtüözü Joseph Leutgeb için korno, iki keman, viyola ve viyolonsel için oda müziği beşlisi bestelemiştir. Mozart, 1782 yılında bir başka arkadaşı obua sanatçısı Friedrich Ramm için obua, keman, viyola ve viyolonsel için oda

²⁰ Müzikte belirli bir temanın tekrar edildiği ve her tekrar sırasında farklı ara bölümlerin yer aldığı bir formdur.

müziği dörtlüsü bestelemiştir. 1789 yılında gelindiğinde ise besteci, yakın dostu Anton Stadler'i için klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için klarneti beşlisini bestelemiştir. Bu eser, bestecinin Stadler'in ismine bestelediği ilk eser olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle bu eser aynı zamanda “Stadler Beşlisi” olarak da bilinmektedir.

Mozart'ın klarnetli beşlisinin el yazması günümüze ne yazık ki ulaşamamıştır. Bunun sebebi olarak araştırmacılar, Anton Stadler'in ekonomik sıkıntılarından dolayı bestecinin klarnetli beşlisi ve daha birçok klarnet eserini senet karşılığı satmış olduğunu düşünmektedir (Eriksson & Söderberg, 2014). Eserin günümüzde çalınan hali 1802 yılında Andre ve Artaria Yayınevleri tarafından basılan halidir (Lawson, 1987, s. 491-492).

Besteci K.581 numaralı klarnetli beşlisini Anton Stadler'in de çok iyi çaldığı basset klarnet için bestelemiştir. Basset klarnetin özelliği normal klarnetlerden farklı olarak 4 perde daha pes ses çıkartabilmesidir. Mozart, bu eserinde basset klarneti kullanarak çalgının alışılmış tiz ve parlak tınısının yanı sıra, alt seslerindeki bas tınısından da oldukça faydalanmıştır. Bu sayede besteci, klarneti daha önce hiçbir bestecinin kullanmadığı kadar doğal ve özgür bir biçimde kullanmıştır.

Klarnetli beşlisi 22 Aralık 1789 yılında ilk kez seslendirilmiştir. Ancak bu performansın nerede gerçekleştirildiğine dair kesin bir bilgi bulunamamaktadır. Dönemin kültürüne ve konser geleneklerine bakıldığında, eserin Viyana'da özel bir etkinlikte veya saray çevresinde seslendirildiği düşünülmektedir. K.581 katalog numaralı eser, bestecinin oda müziği repertuarında üflemeli çalgıları yaylılarla birleştiren en önemli girişimlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Lawson, 1987, s. 491-493).

Besteci, K.581 numaralı bestesinden önce yaylı çalgılar ve klarnet kombinasyonunda eserler bestelemiştir. Bunlardan biri K.516c katalog numaralı Si bemol Majör tonundaki klarnet beşlisidir. Eser 93 ölçüden oluşmakta ve fragman olarak adlandırılmaktadır. Bu eserin esasen tamamlanmış bir eser olduğu ancak günümüze yalnızca bir bölümünün ulaştığı düşünülmektedir. Mozart'ın K.516 katalog numaralı sol minör yaylı beşlisinin el yazması incelendiğinde ise başlangıçta bir klarnet beşlisi için hazırlandığı, ancak sonradan yaylı beşlisine çevrildiği görülmektedir. 1937 yılında Köchel'in Mozart için hazırlamış olduğu kataloğu yeniden düzenleyen müzikolog Alfred Einstein, bu eserin 1787 yılında yazılmış olduğunu ve yine aynı yıl bestelenmiş K.581a katalog numaralı

sekiz ölçümlük Andante ve Rondo eseri ile bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Bestecinin K.581a eseri klarnet, iki keman, viyola ve viyolonsel için yazılmış bir beşlidir. Mozart'ın bu eseri *Così fan tutte* operasında Ferrando karakterinin *Ah, lo veggio* ariasında kullanılan bir temaya dayanmaktadır. Bu iki eserin günümüz ulaşamamasının sebebi olarak Anton Stadler'in sorumsuzluğu gösterilmektedir.

3.2.1. Yapısal Analizi

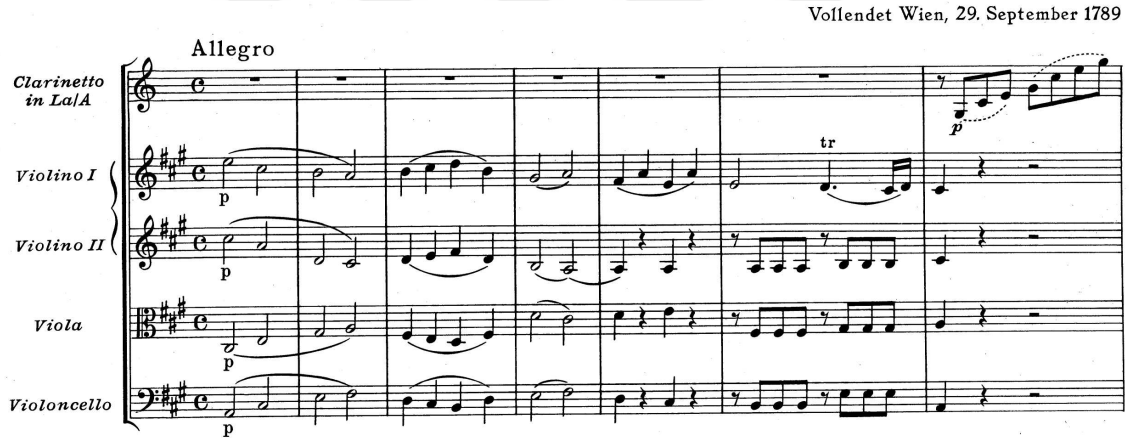
Wolfgang Amadeus Mozart'ın klarnet ve yaylı çalgılar için bestelediği K.581 katalog numaralı klarnet beşlisi, La Majör tonunda olup dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Allegro hızında ve La Majör tonunda, ikinci bölüm Larghetto hızında ve Re Majör tonunda, üçüncü bölüm Menuetto ve Trio formunda olup sırasıyla la majör, fa diyez minör ve re majör tonlarında, son bölüm ise tema ve varyasyonlar formunda olup yine La Majör tonundadır.

Şekil 3.2

Klarnetli Beşlisi, 1.-7. arası ölçüler

Vollendet Wien, 29. September 1789

Allegro

Kaynak: Mozart, 1958

Eserin birinci bölümü Allegro hızında ve klasik sonat formunda yazılmıştır. Bölümün formu sergi, gelişme, yeniden sergi ve kodetta²¹ olarak dörde ayrılmaktadır. İlk olarak yaylı çalgı dördlünün zarif açılışıyla başlayan eserin sergi bölümü, canlı ve neşelidir. Yaylı çalgılarının girişinin ardından melodiyi ilk klarnet duyurur. Klarnetin melodisiyle tema genişler ve çalgının süslemeleriyle zenginleşir. Besteci, klarneti burada sadece bir solist

²¹ Kodetta, ana temadan sonra gelen tamamlayıcı pasaj olup. “Küçük koda” anlamına gelir. Koda gibi kapanış işlevi görse de daha sınırlı ölçekte kullanılır.

gibi ele almamış aynı zamanda yaylı çalgılar ile iç içe geçmiş bir yapının parçası haline getirmiştir. Sergi bölümünün ara temasını yaylılar duyurur ve daha lirik bir yapıya sahiptir. Klarinet, yaylıların duyurduğu melodileri bazen tekrarlar bazen de çeşitlemeler ile geliştirerek yanıt verir. Bölümün devamı, armonik geçişler ve modülasyonlar sayesinde renkli bir anlatım sunar. Gelişme bölümünde Mozart, özellikle basset klarinetin geniş ses aralığından faydalanarak zengin ve dolgun melodik ifadeler oluşturmuştur. Tekrar bölümünde ana temaların geliştirilmiş bir hali duyurularak kodetta kısmına geçilir ve ilk bölüm klarinetin zarif süslemeleriyle sona erer.

İkinci bölüm *Larghetto* hızında yazılmış olup A-B-A formundadır. Klarinetin insan sesi gibi kullanıldığı bu bölümde eserin en lirik ve duygusal melodileri yer almaktadır. Yaylı çalgılar bu bölümde yalnızca armonik destek sağlamakla görevlendirilerek klarinetin sunduğu şarkı söyleyen melodilerinin ön plana çıkmasını izin vermiştir. A bölümü, oldukça lirik ve duygusal bir karaktere sahiptir. Temayı geniş soluklu ve uzun melodisiyle klarinet duyurur. Yaylı çalgılar ise akorlar ve eşlik figürleriyle klarnete eşlik eder. Besteci bu bölümde klarinet çalgısının doğallığını ve sıcak tonunu en iyi şekilde kullanarak adeta bir vokalist gibi işlemiştir. Formun sonunda birinci keman ve klarinet arasında bir diyalog duyulur ve ardından B formuna geçiş yapılır. Bu form si minör tonuyla kendini duyurur ancak çok uzun sürmez. Bölümün ortasında klarinetin sade ve etkileyici kadansıya tekrar A formuna geçilir ve melodi daha sakin bir şekilde yeniden duyurularak bölüm sona erer.

Üçüncü bölüm *Menuetto* ve *Trio* türlerindedir. *Menuetto* türü, Mozart'ın eserlerinde sıklıkla görülse de besteci bu eserinde bölüme ayrıca iki tane *Trio* bölümü ekleyerek geleneksel *Menuetto* formunun sınırlarını genişletmiştir. *Menuetto* kısmı La Majör tonunda olup zarif ve dans edici bir karakter taşır. Bölüm klarinetin yaylı çalgılar ile ana temayı çalmasıyla başlar. Klarinet, bu bölümde hareketli ve süslemeli bir melodi sunarken, yaylı çalgılar ritmik yapılar ile eşlik görevi sürdürür. İlk *Trio* Do Majör tonunda beklenmedik derecede dramatik bir karakter taşır. Bu bölümde klarinetin herhangi bir görevi yoktur. Yaylılar bu dramatik atmosferin içerisinde sade armonik yapılar sunarak bölümü destekler. İkinci *Trio* ise La Majör tonunda olup ilk trionun aksine çok daha parlak ve neşeli bir karakterde duyulur. Klarinet burada akıcı ve neşeli bir melodi duyururken yaylı çalgılar belirgin ritmik yapılarla çalgıya eşlik eder. *Trio*'nun sonunda bölümün en başına dönülerek *Menuetto* tekrar duyulur ve bölüm sona erer.

Eserin son bölümü tema ve varyasyon formunda yazılmış olup eserin teknik açıdan en dikkat çeken kısmıdır. Ana tema sade ve zarif bir melodiye sahiptir. Besteci, ana temanın melodisini beş farklı şekilde çeşitleyerek çok daha gösterişli bir hale getirmiştir. Ana tema iki kemanın klarnet ile diyalogundan oluşan kısa bir melodiden oluşur. İlk çeşitlemede klarnet melodiyi hafifçe değiştirerek daha hareketli bir karakter sunar. İkinci çeşitlemede kemanın melodisine yaylı çalgılar ve klarnet eşlik eder. Üçüncü çeşitlemede viyola ön plandadır. Kemanlar ve viyolonsel eşliğine klarnet, çalgının alt seslerini kullanarak destek sağlar. Dördüncü çeşitlemede keman ve klarnet oldukça ritmik ve enerjik virtüöz pasajlar duyurur. Burada klarnetin kısa ve hızlı arpejleri ön plana çıkar. Son varyasyonda ise ana temanın daha süslenmiş ve dramatik bir hali sunularak bölüm etkileyici bir şekilde tamamlanır (Şafak, 2024, s. 21-50).

3.3. Klarnet Konçertosu K.622

Mozart, ölüm yılı olan 1791 yılına kadar keman için 5 adet, piyano için 27 adet, iki piyano için 1 adet, üç piyano için 1 adet, obua için 1 adet, flüt için 1 adet, flüt ve arp için 1 adet, fagot için bir adet ve korno için 4 adet konçerto bestelemiştir. Bunların yanı sıra obua, klarnet, fagot ve korno için 1 adet, keman ve viyola için 1 adet senfonik konçertant²² bestelemiştir. Mozart, müzikal kariyerindeki son konçertosunu klarnet için bestelemiştir. Bu yüzden K.622 katalog numaralı klarnet konçertosu, bestecinin müzikal birikimini ve olgunluğunu oldukça iyi yansıttığı bir eserdir. Bu nedenle konçerto, klasik dönem repertuarının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Mozart 1791 yılında birden fazla büyük eser bestelemiştir. 28 Eylül 1791 tarihinde “Sihirli Flüt” operasını tamamlamış ve ekim ayında “Titus’un Merhameti” operasının ilk seslendirilişini gerçekleştirmiştir. Bestecinin klarnet konçertosunu ne zaman yazdığı tam olarak bilinmese de “Titus’un Merhameti” operasıyla aynı zamanlarda yazmış olduğu tahmin edilmektedir (Beere, 2009, s. 6). Eserin ne zaman yazılmış olabileceğine dair en büyük kanıt ise Mozart’ın 7 Ekim 1791 tarihinde eşi Constanze’ye yazmış olduğu mektubunda yer almaktadır. Mektupta besteci şu ifadeleri kullanmıştır;

²² Senfoni ve konçertonun özelliklerini birleştiren bir müzik formudur. Genellikle bir veya birden fazla solo çalgının orkestrayla birlikte çalmasını gerektirir.

“...Senin ayrılmandan hemen sonra iki bilardo oyunu oynadım. Ardından atımı on dört dukaya sattım. Sonra Joseph’e, Primus'un bana bir fincan siyah kahve getirmesini söylemesini istedim. Bu kahve eşliğinde harika bir tütün içtim. Ardından neredeyse Stadler'in rondosunun tamamını orkestraya uyarladım...” (Anderson, 1938, s. 1437)

Besteci'nin bu ifadesi ileride bu eserin “Stadler'in Rondosu” olarak anılmasına sebep olmuştur.

Mozart'ın ölümünden yalnızca iki ay önce yazdığı bu konçerto, bestecinin son dönem eserleriyle bir takım ortak özellikler taşır. "Sihirli Flüt" operasındaki bazı melodik figürler ve armonik geçişler, klarnet konçertosunda da belirgin şekilde hissedilmektedir. Bu benzerlikler, Mozart'ın son yıllarında geliştirdiği melodik ve armonik dilin en çarpıcı örneklerinden biridir (Beere, 2009, s. 8).

Besteci bu konçertoyu, K.581 katalog numaralı klarnetli beşlisi eserinde olduğu gibi aslında basset klarnet için yazmıştır. Ancak uzun yıllar boyunca notanın aslının bulunamaması sebebiyle soprano la klarnet ile çalınmış ve o şekilde yayınlanmıştır. Anton Stadler'in ölümünün ardından basset klarnet çalgısı kullanım dışı kalmıştır. Bu durumdan dolayı yayınevleri eseri daha yaygın kullanılan soprano la klarnet için düzenlemiş ve yayınlamıştır. Günümüzde yakın zamana kadar konçertonun basset klarnet için yazılmış olduğu bilinmemekteydi. Oskar Kroll'un 1944 yılında yapmış olduğu detaylı araştırmalar sonucu eserin aslen basset klarnet için yazılmış olduğuna dair şüpheler ortaya çıkmıştır (Paar, 2012, s. 208,209). 1792 yılında yayımlanan Allgemeine Musikalische Zeitung dergisinde, konçertonun basset klarnet için yazıldığına dair ifadeler yer almaktadır. Dergide yayınlanan bir incelemede, bestecinin eseri soprano klarnette bulunmayan do notasına kadar uzanan bir klarnet için yazdığı belirtilmiştir. Ancak, eserin ilk basımı 1801 yılında Breitkopf & Härtel yayınevi tarafından yapılmış ve bu baskıda basset klarnetin genişletilmiş ses aralığını içermeyen bir nota yazımı kullanılmıştır (Beere, 2009, s. 10). Kroll'un bu iddiası ve yapılan detaylı araştırmaların ardından 1951 yılında İsviçre'nin Winterthur şehrinde bestecinin konçertonun birinci bölümü için yazmış olduğu bir eskiz bulunmuştur. Eskizde bulunan notalar Allgemeine Musikalische Zeitung dergisinde yayınlanan yazıyı desteklemekte olup birçok yerde soprano klarnette bulunmayan ancak basset klarnetin kabiliyetinde bulunan do notasına inmekteydi. Bu keşif, eserin aslında basset klarnet için yazılmış olduğu iddialarını oldukça güçlendirmiştir. 1951 yılında Çek klarnetçi Jiri Kratochvil, Prag'da eserin basset klarnet

için yapılandırılmış halinin ilk seslendirilişini gerçekleştirmiştir. Kratochvil, aynı zamanda “basset klarnet” terimini literatüre kazandırmış, bu çalgının niteliğini daha iyi tanımlamıştır (Paar, 2012, s. 208,209).

3.3.1. Yapısal Analizi

Mozart, ın K.622 katalog numaralı klarnet konçertosu La Majör tonunda olup klasik konçerto geleneğine uygun olarak yazılmıştır. Üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; Allegro, Adagio ve Rondo’dur. Üçüncü bölüm günümüzde Stadler’in Rondosu olarak bilinmektedir. Besteci, bu eseri özellikle yakın dostu Anton Stadler’in yeteneklerine göre yazmış ve klarnetin o dönemdeki genişletilmiş ses aralığından ve sıcak tonundan en iyi şekilde yararlanmışır.

Şekil 3.3

Klarnet konçertosu, 55.-60. arası ölçüler

The image displays a musical score for measures 55 to 60 of Mozart's Clarinet Concerto. The score is written for a full orchestra and a solo clarinet. The instruments listed on the left are Obua 1,2, Fagot 1,2, La Korno 1,2, La Basset Klarnet, Keman 1,2, Viyola, and Viyolonsel. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score shows a dynamic change from forte (f) to piano (p) at measure 58, marked 'SOLO*'. The solo clarinet part begins at measure 58 with a melodic line.

Kaynak: Mozart, 1977

Eserin birinci bölümü klasik dönemde yaygın olarak kullanılan sonat formunda yazılmış, *Allegro* hızındadır. Bölüm La Majör tonunda olup formu; sergi, gelişme, yeniden sergi ve koda olarak dörde ayrılabilir. Orkestra 56 ölçü süren *ritornello*²³ ile esere giriş yapar.

²³ Barok müzikte sıkça kullanılan bir form olup, özellikle konçerto ve vokal eserlerde görülür. İtalyanca "geri dönüş" anlamına gelir ve temel olarak eserin içinde tekrar eden orkestral bölümleri ifade eder. Ritornello, genellikle eserin başında duyulur ve farklı tonlara geçerek birkaç kez geri döner.

Orkestra bu süreçte çeşitli ton değişimleriyle konçertonun ana temalarını tanıtır. Orkestranın sunduğu *ritornello* 'nun ardından klarnet müziğe dahil olur. Klarnetin giriş yaptığı melodi, orkestranın girişte duyurduğu melodilerini takip eder. Devamında klarnetin sunduğu melodiler on altılık notalar ile süslenmiş, hızlı ve hareketli bir karakter kazanır. İkinci temaya geçildiğinde solo çalgının lirik ve süslemeli melodileri, orkestranın temel armonik yapısıyla dengeli bir şekilde bütünleşir. Bölüm ilerledikçe klarnet ve orkestranın karşılıklı diyalogları daha belirgin hale gelir. Klarnet, bu noktada ana temanın çeşitlemelerini duyururken orkestrayla ritmik ve melodik bir etkileşim içerisinde. Bölümün devamında armonik gerilim artar ve besteci eserin dramatik yapısını vurgular. Klarnet, yeniden duyulan sergi bölümünde tematik materyalleri tekrardan işleyerek açılıştaki duyulan melodileri yeniler. Bölümün sonunda geleneksel bir kadans bulunmamaktadır. Besteci, klasik konçerto formundaki kadans anlayışından farklı bir yol izleyerek kapanış *ritornello* 'suyla bölümü sonlandırır. Kapanıştaki *ritornello* aynı zamanda bölümün koda'sıdır. Böylece Mozart, soliste özgürce doğaçlama yapabileceği bir alan bırakmak yerine müziğin akıcılığını ve devamlılığını korumayı tercih etmiştir.

İkinci bölüm Re Majör tonunda olup *Adagio* hızındadır. 3/4'lük ölçü birimi ile yazılan bu bölüm A-B-A formunda yapılandırılmıştır. Mozart burada sade ancak oldukça etkileyici bir melodi kullanır. Bölüm, klarnetin melodiyi orkestranın eşliğinde sergilemesiyle başlar. Klarnetin uzun ve legato melodileri yaylı çalgıların hafif eşliğiyle desteklenir. Eserin B bölümünde müziğin karakteri değişerek onaltılık notalar ve otuzikilik notalar devreye girer. Müzik bu bölümde daha hareketli bir yapıdadır. B bölümü içerisinde duyulan melodiler, basit armonik yapılarıyla bir şarkıyı andırır. Besteci, bölümde kullandığı melodileri, klarnet ve orkestra arasında kurduğu diyalogla işlemiştir. Bölümün ortasında klarnetin kısa bir kadansı yer alır. Ardından tekrar A kısmına geçilerek başlangıçtaki melodiye geri dönüş sağlanır. Melodi önceki halinden daha kısa duyulur ve eserin koda bölümüne geçilir. Koda bölümü, klarnetin yalın ve alt seslerinde biten melodisiyle bölümü sonlandırır.

İkinci bölüm, özellikle Mozart'ın duygusal anlatım gücünü ve melodi yaratmadaki ustalığını gözler önüne seren bir yapıdadır. Klarnetin doğal ses karakterine en uygun şekilde yazılmış olması, bölümü daha da etkileyici bir hale getirir.

Konçertonun üçüncü bölümü *Rondo* formunda olup *Allegro* hızındadır. 6/8'lik ölçü birimi ile yazılan bu bölüm, klasik dönemin tipik rondo formuna sahiptir. Ancak besteci,

geleneksel rondo formundan biraz daha farklı bir yaklaşım benimsemiş ve bölümü sergi, gelişme ve yeniden sergi şeklinde yapılandırmıştır. Bölüm La Majör tonunda başlar. Besteci gelişme bölümünde çeşitli modülasyonlar yaparak fa diyez minör, Re Majör, la minör ve Mi Majör tonlarını duyurur. Yeniden sergi bölümünde eser yeniden La Majör tonunda duyulur.

Mozart'ın üçüncü bölümde kullandığı tema, bestecinin en bilinen ve neşeli melodilerinden biridir. Bu tema enerjik ve akıcı bir karaktere sahip olup, Mozart'ın klasik rondo bölümlerinde sıkça kullandığı müzikal kalıplara benzemektedir. İlk temanın duyulmasını ardından klarnetin virtüöz teknikleri ön plana çıkarken eserin heyecanlı karakteri korunmaya devam eder. Eserin gelişme bölümü dramatik bir etkidir. Çeşitli ton ve karakter değişimlerinin ardından rondo teması tekrardan duyulur. Eserin sonuna doğru dinamik yapı artırılarak bölümün heyecanı doruk noktasına ulaşır. Bölümün sonunda klarnet ve orkestranın birlikte sunduğu kapanış, esere parlak ve coşkulu bir son getirir.

Bu bölüm, klarnetin solistlik kabiliyetini ve Mozart'ın bestecilik dehasını en iyi şekilde gösteren bölümlerden biridir.

4 SONUÇ

Bu tez, Wolfgang Amadeus Mozart ve Anton Stadler arasındaki ilişkinin, klarnet repertuvarına yaptığı katkıları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma sürecinde Stadler'in yaşamı, klarnet çalgısının gelişim süreci ve Stadler'in enstrümana olan katkıları detaylı bir şekilde ele alınmış, ayrıca Mozart'ın hayatı ve klarnet için yazdığı eserlerdeki yaklaşımı incelenmiştir.

Anton Stadler, 18. yüzyılın sonlarında klarnetin gelişiminde en önemli figürlerden biri olarak öne çıkmıştır. Kendisi yalnızca bir klarnet sanatçısı değil, aynı zamanda klarnet çalgısının gelişiminde de önemli rol oynamıştır. Stadler'in çalgı yapımcısı Theodor Lotz ile iş birliği içinde geliştirdiği basset klarnet ve bassethorn, klarnet ailesinde önemli bir yenilik olarak kabul edilmektedir. Basset klarnetin soprano klarnete göre daha pes notalara inebilmesi, özellikle Mozart'ın eserlerinde geniş bir ses yelpazesine imkân sağlamıştır. Bu enstrüman, Mozart'ın klarnet konçertosu ve klarnetli beşlisi gibi önemli eserlerde kullanılmıştır. Basset klarnetin yanı sıra Mozart bassethorn çalgısını da

eserlerinde sıklıkla kullanmış, tamamlanmış ve tamamlanmamış birçok eser bestelemiştir.

Stadler'in klarnete katkıları sadece klarnetin gelişimi ile sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda kendisi, klarnet için yazılmış yeni eserlerin ilk seslendirilişini yapan bir virtüöz olarak da büyük önem taşımaktadır. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Klarnet Beşlisi, Klarnet Konçertosu ve "Kegelstatt" oda müziği eseri ve daha birçok bestesinin ilk icralarını gerçekleştirmiştir. Stadler, ayrıca kendi besteleriyle de klarnet repertuvarına katkıda bulunmuş, solo klarnet eserleri ve oda müziği eserleri yazmıştır.

Wolfgang Amadeus Mozart'ın klarnete olan ilgisinin büyük ölçüde Anton Stadler ile tanıştıktan sonra arttığı görülmektedir. Mozart, daha önce klarnet için birkaç eser yazmış olsa da Stadler'in teknik yetkinliği ve yeni geliştirilen basset klarnet ile bassethornun sunduğu geniş ses aralığı sayesinde bu enstrümana olan ilgisi artmıştır. Mozart, klarneti geleneksel tahta üflemeli çalgılar arasında farklı bir yere koymuş ve çalgının lirik, kıvrak ve vokal benzeri doğasını eserlerinde öne çıkarmıştır. Bestecinin Klarnet Konçertosu, Mozart'ın en olgun ve etkileyici eserlerinden biri olarak kabul edilir ve klarnet repertuvarında mihenk taşı niteliği taşımaktadır.

Mozart'ın klarnet için yazdığı eserler, dönemindeki diğer bestecileri de etkilemiş ve 19. yüzyılda klarnetin daha yaygın bir solo ve orkestra çalgısı haline gelmesine katkı sağlamıştır. Özellikle kendisinden sonra yaşamış Carl Maria von Weber ve Johannes Brahms gibi besteciler, Mozart'ın klarnet için yazdığı eserlerden ilham alarak kendi bestelerinde bu çalgıyı sıkça kullanmışlardır.

Bu tez çalışması sırasında yapılan incelemeler, Anton Stadler ve Wolfgang Amadeus Mozart'ın ortak çalışmasının klarnet repertuvarı açısından devrim niteliğinde olduğunu göstermektedir. Mozart'ın Stadler için bestelediği eserler, 18. yüzyıldan günümüze kadar klarnet repertuvarının temelini oluşturmuştur. Ayrıca, Stadler'in basset klarnet ve bassethorn gibi yeni çalgıları teşvik etmesi, ilerleyen dönemlerde klarnet çalgısının daha da gelişmesini sağlamıştır.

Stadler'in Mozart ile olan iş birliği yalnızca klarnet repertuvarının genişlemesine değil, aynı zamanda enstrümanın orkestrada ve oda müziğindeki rolünün değişmesine de yol açmıştır. Mozart öncesi klarnet daha çok askeri bandolarda ve halk müziğinde kullanılan bir çalgıyken, Mozart'ın eserleri sayesinde solo bir enstrüman olarak kabul görmeye

başlamıştır. Bu değişim, ilerleyen yıllarda bestecilerin klarneti daha fazla kullanmalarına zemin hazırlamıştır.

Anton Stadler ve Wolfgang Amadeus Mozart'ın müzikal iş birliği, klarnetin tarihsel gelişiminde önemli bir dönüm noktası olmuş ve çalgının çok sesli müzikteki yerini sağlamlaştırmıştır. Bu tez, Stadler'in ve Mozart'ın klarnet repertuvarına katkılarını detaylı bir şekilde ele alarak, müzik tarihine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Gelecek çalışmalarda daha fazla arşiv araştırması ve müzikal analizler yapılarak, bu önemli ilişkinin klarnet repertuvarı üzerindeki etkileri daha kapsamlı şekilde incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akkoca, İ. (2004). *Klarnet Ailesi ve Repertuarı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Anderson, E. (1938). *The Letters of Mozart and His Family Vol. I*. Londra: Macmillian and Co.
- Anderson, E. (1938). *The Letters of Mozart and His Family Vol. II*. Londra: Macmillian and Co.
- Anderson, E. (1938). *The Letters of Mozart and His Family Vol. III*. Londra: Macmillian and Co.
- Beere, J. (2009). *The Mozart Bassett Clarinet Concerto K.622: Current Philosophies on Forming an Interpretation*. Brisbane: Queensland Conservatorium, Griffith University.
- Braun, L. T. (2016). *The Mystery of The Chalumeau And Its Historical Significance as Revealed Through Selected Works For Chalumeau Or Early Clarinet By Antonio Vivaldi*. Nord Texas.
- Eisen, C. (2016). *Mozart, Wolfgang Amadeus (1756-1791)*. Mozart & Material Culture: <https://mmc.kdl.kcl.ac.uk/entities/person/mozart-wolfgang-amadeus/> adresinden alındı
- Eriksson, B., & Söderberg, A. (Yönetenler). (2014). *Mozart's Lost Clarinet* [Sinema Filmi].
- etymonline. (2017, 09). *Basset*. etymonline: <https://www.etymonline.com/word/basset> adresinden alındı
- Frost, E. (2015, 10 05). *Alto Clarinet/Bassett Horn*. the-clarinets: <http://www.the-clarinets.net/english/alto-clarinet.html> adresinden alındı
- Grove, G. (1880). *A Dictionary of Music and Musicians Vol.II (A.D. 1450–1880)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heartz, D. (2009). *Mozart, Haydn, and early Beethoven: 1781–1802*. New York: W. W. Norton & Company.
- Hellyer, R. (2011). Mozart's "Gran Partita" and The Summer of 1781. *Eighteenth-Century Music*, 94-104.
- Hinchliff, J. (2021, 1 14). *Woodwind Geek*. Woodwind Geek: <https://www.woodwindgeek.com/what-is-the-origin-of-the-word-clarinet/> adresinden alındı
- Üstündağ, F., & Kurtaslan, Wolfgang. (2024). Türkiye’de Sol Klarnetin Gelişim Süreci ve Yapım Ustalarının Sol Klarnete İlişkin Görüşleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Derneği*, 1363-1376.

- Karaçetin, B. (2006). *Klarnetin Tarihsel Gelişimi, Mozart'ın Klarnete Yaklaşımı ve K.V. 622 La Majör Klarnet Konçertosu'nun İncelenmesi*. İstanbul.
- Klorman, E. (2016). An Afternoon at Skittles: On Playing Mozart's "Kegelstatt" Trio Part II: Analyzing and Performing Musical Play. *Journal of the American Viola Society Vol.32*, 32-38.
- Klorman, E. (2016). An Afternoon at Skittles: On Playing On Playing Mozart's "Kegelstatt" Trio Part 1 A Trio for Signora Diniminimi, Natschibinitschibi and Punkitititi. *Journal of the American Viola Society / Vol. 32, No. 1*, 19-23.
- Lawson, C. (1987). The Basset Clarinet Revived. *Early Music*, 487-501.
- Lawson, C. (1996). *Mozart - Clarinet Concero*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mozart, Wolfgang. A. (1879). *Mozarts Werke, Serie V.*, Leipzig: Breitkopf & Härtel.
- Mozart, Wolfgang. A. (1881). *Mozarts Werke, Serie VI: Arien, Duette, Terzette und Quartette Band.II*. Leipzig: Breitkopf & Härtel.
- Mozart, Wolfgang. A. (1887). *Mozarts Werke, Serie XXIV*. Leipzig: Breitkopf & Härtel.
- Mozart, Wolfgang. A. (1958). *Neue Mozart-Ausgabe, Serie VIII*. Kassel: Bärenreiter-Verlag.
- Mozart, Wolfgang. A. (1975). *Neue Mozart-Ausgabe, Serie VIII, Werkgruppe 21*. Kassel: Bärenreiter-Verlag.
- Mozart, Wolfgang. A. (1977). *Neue Mozart-Ausgabe, Serie V*. Kassel: Bärenreiter-Verlag.
- Mozart, Wolfgang. A. (1979). *Neue Mozart-Ausgabe*. Kassel: Bärenreiter-Verlag.
- Mozart, Wolfgang. A. (2005). *Al desio di chi t'adora* aryası. Founyane Editions.
- Northover, K. (2009). "The Works of Wolfgang. A. Mozart For The Basset Horn: An Annotated Bibliography Including A Catalogue Discussion And Review of Mozart's Works Utilizing Basset Horn and Basset Clarinet". Flotida: University of Florida .
- Onuk, D. Ö. (2019). Dünyanın En Eski Çalgıları: Taş Devri Flütleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 178-179.
- Paar, M. (2012). Research System of the Origin of a Musical Work: Case Study of Mozart's Clarinet Concerto K622. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 205-212.
- Piddocke, M. (2011). *Theodor Lotz, A Biographical and Organological Study*. Edinburgh: The University of Edinburgh.

- Poulin, P. L. (1976). *The Bassett Clarinet of Anton Stadler and Its Music*. Rochester, New York: The University of Rochester.
- Rice, A. R. (2009). *Clarinet d'amor and Alto Clarinet and Their Music*. Oxford: Oxford University.
- Rice, Albert. (2007). *The Clarinet in the Classic Period*. Oxford: Oxford University.
- Sındır, E. (2011). *Alman ve Fransız Sistemi Klarnetlerin Gelişim Süreci*. Eskişehir.
- Sarıgül, D. (2018). *Wolfgang Amadeus Mozart'ın Hayatı ve Klarnet Konçertosu'nun İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Schink, J. F. (1785). *Litterarische Fragmente II*. Graz.
- Strebel, H. (2017). Schulwesen und Musikunterweisung zur Zeit der Jugendjahre Anton und Johann Stadlers, Deren Denkbare "Lehrmeister" und Erste Konzertauftritte. W. Strebel içinde, *Anton Stadler: Wirken und Lebensumfeld des "Mozart-Klarnettisten"*. Hollitzer Wissenschaftsverlag.
- Şafak, U. (2024). *Wolfgang Amadeus Mozart'ın K.V. 581 La Majör Klarnetli Beşlisi Eserinin Form Analizi ve İcracılık Yönünden İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ustabaş, F. O. (2019). *Klasik, Geleneksel Klarnet Performansı ve Çalgının Türk Eserlerindeki Kullanımı*. İzmir.
- Vetter, Roger. (tarih yok). *E-flat clarinet*. Grinnel College Musical Instrument Collection: <https://omeka-s.grinnell.edu/s/MusicalInstruments/item/1253> adresinden alındı
- Wien Geschichte Wiki. (2023, Kasım 7). *Wiener Tonkünstler-Societät*. Wien Geschichte Wiki: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Wiener_Tonk%C3%BCnstler-Societ%C3%A4t adresinden alındı
- Wien Geschichte Wiki. (2024, Mayıs 29). *Kärntnertortheater*. Wien Geschichte Wiki: <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/K%C3%A4rntnertortheater> adresinden alındı
- Wolbers, M. (2011). *Alto Clarinet: The Endangered Species of the American Band*. Anchorage: University of Alaska.
- Zajkowski, R. (2010). *The Piano and Wind Quintets of Mozart and Beethoven: Reception and Relationship*. Ohio: The Ohio State University.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Yağızcan Keskin

Yabancı Dil: İngilizce, Almanca

Doğum Yeri ve Yılı:

E posta:

ORCID Numarası:

Eğitim Bilgileri

2019, Yüksek Lisans, Hochschule für Musik “Hanns Eisler” Berlin

2016, Lisans, Musikhochschule Lübeck

2013, Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

Mesleki Deneyimi

2023, Öğretim Görevlisi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi, Müzik Bölümü

2017-2023, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Senfoni Orkestrası, Klarnet Sanatçısı

Yayınları

Keskin, Y., & Germen, A. G. (2025). Klarnet Repertuvarında Heinrich Baermann’ın Rolü ve Carl Maria von Weber’in Müziğine Olan Katkıları. International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 12(119), 948–959.